

ต้นฉบับสมบูรณ์

การสร้างสำนึกความเป็นชาติของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
โดยผ่านแบบเรียนชั้นประถมศึกษา ตั้งแต่ ค.ศ.1975-2000

ปณิตา สระวาสี

พฤษภาคม 2546

การสร้างสำนึกความเป็นชาติของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาว โดยผ่านแบบเรียนชั้นประถมศึกษาตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2000

ปณิดา สรวาสี

บทนำ

สำนึกความเป็นชาติและความรู้สึกชาตินิยมไม่ใช่อารมณ์ซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่เฉพาะทางวัฒนธรรม (cultural artifacts) โดยเป็นกระบวนการที่ก่อรูปท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม การสื่อสาร การพิมพ์ และปฏิสัมพันธ์ของคนจำนวนมาก (Anderson 1983: 13)

สำหรับประเทศลาว สำนึกความเป็นชาติและชาตินิยมมีพัฒนาการอันเชื่องช้า เป็นผลมาจากการแบ่งแยกเป็นสามศูนย์กลางในสมัยอาณาจักรล้านช้าง ใน ค.ศ. 1713 ได้แก่ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ และเมื่อถูกผนวกเข้าเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1893 ฝรั่งเศสใช้นโยบายแบ่งแยกแล้วปกครอง คือให้หลวงพระบางเป็นรัฐในอารักขา ส่วนลาวภาคกลางและภาคใต้ถูกฝรั่งเศสปกครองโดยตรง ทำให้ลาวยากต่อการรวมตัวเป็นหนึ่งเดียวกัน

อย่างไรก็ดีสำนึกความเป็นชาติลาวกลับถูกสร้างโดยฝรั่งเศสโดยที่ตนเองก็คาดไม่ถึง ทั้งจากการนำเข้าการศึกษาแบบสมัยใหม่เข้ามาในลาว ที่ก่อให้เกิดสำนึกความรักชาติในหมู่ชนชั้นเจ้านาย และชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษา กลุ่มคนเหล่านี้ได้รับรู้ซึ่งปรัชญาที่เกี่ยวกับเสรีภาพและเสมอภาคและได้กลายเป็นกลุ่มที่เคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชจากเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1930 เป็นต้นมา นอกจากนี้ “โครงการปฏิรูปลาวเพื่อฟื้นฟูชาติ” ที่นำโดยฝรั่งเศสในทศวรรษที่ 1940 เพื่อต้านลัทธิไทยเป็นใหญ่ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เรียกร้องให้คนลาวเข้าร่วมวงไพบูลย์กับคนเชื้อชาติเดียวกัน ฝรั่งเศสจึงมุ่งสร้างอัตลักษณ์ความเป็นลาวเพื่อให้แตกต่างจากไทย สถานการณ์ดังกล่าวยิ่งสนับสนุนให้เกิดสำนึกความเป็นชาติลาวมากยิ่งขึ้น

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองระเบิดขึ้น ยิ่งกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่เอื้อต่อการรวมตัวของขบวนการชาตินิยมของคนลาวเพื่อเรียกร้องเอกราช และประสบผลสำเร็จเมื่อลาวประกาศเอกราชได้ในวันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ. 1945 ภายใต้การนำของขบวนการลาวอิสระ และถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของรัฐบาลลาวที่คนลาวมีสิทธิในการกำหนดชะตากรรมของ “ชาติ” ด้วยตัวเอง แต่การกำหนดชะตากรรมของชาติด้วยตนเองกลับเกิดปัญหาตามมา เนื่องจากรัฐบาลลาวยังดำเนินนโยบายการปกครองที่ไม่มีผลประโยชน์ของประชาชนเป็นเป้าหมายอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นลักษณะของนโยบายการเมืองการปกครองแบบศักดินาและแบบรัฐอาณานิคมที่การเมืองไม่ใช่เรื่องและประโยชน์ของผู้ถูก

ปกครองหากแต่เป็นเรื่องและประโยชน์ของผู้ปกครองเท่านั้น นำไปสู่การเกิดสงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายปะเทดลาว/แนวลาวัรักษาคือเป็นเวลานานกว่า 30 ปี ต่างฝ่ายต่อสู้กันทั้งทางการเมืองและการทหาร โดยชูแนวคิดชาตินิยมเพื่อใช้เป็นเครื่องมือให้ฝ่ายของตนได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากประชาชน ในขณะที่ฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรเน้นการพิทักษ์ระบบจารีตดั้งเดิมของสังคมเอาไว้ นั่นคือแกนหลักในการมองชาติ หมายถึง ชาติ พุทธศาสนา และกษัตริย์ ส่วนฝ่ายปะเทดลาวเน้นความมีเอกราชที่แท้จริงของชาติ โดยอธิบายว่าฝ่ายตรงข้ามเป็นหุ่นเชิดของฝรั่งเศส (ค.ศ. 1945 – 1953) สหรัฐอเมริกาและประเทศไทย (ค.ศ. 1954 - 1975) ในที่สุดฝ่ายปะเทดลาวได้รับชัยชนะ และก่อตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวขึ้นเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975

นอกเหนือจากการดำเนินนโยบายการปกครองของฝ่ายรัฐบาลที่ไม่เห็นผลประโยชน์ของประชาชนเป็นเป้าหมายแล้ว เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ฝ่ายปะเทดลาวได้รับชัยชนะและสนับสนุนจากประชาชนคือ การเข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งอำนาจทางสังคมย่อย ๆ ทั้งหลาย โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ (ลาวสูงและลาวเทิง) ด้วยวิธีการขยายมวลชนพื้นฐานในเขตชนบทและบริเวณชนเผ่าต่าง ๆ ทำให้ฝ่ายปะเทดลาวสามารถดึงกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการชาตินิยมเพื่อขับไล่เจ้าอาณานิคมเก่า(ฝรั่งเศส)และเจ้าอาณานิคมใหม่(สหรัฐอเมริกา)ได้ การที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้เข้าไปมีส่วนในขบวนการปฏิวัติชาติ และมีตัวแทนดำรงตำแหน่งทางการเมืองหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ถือได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ได้ถูกผนวกเข้ามาสู่ความเป็นชาติลาวอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนตั้งแต่กำเนิดรัฐลาวสมัยใหม่

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเลือกใช้มาร์กซิสต์เป็นอุดมการณ์หลักในการปกครอง เจ้ามหาชีวิตถูกบังคับให้สละราชบัลลังก์ พุทธศาสนาถูกเปลี่ยนบทบาทเพื่อให้รับใช้การเมือง ความเป็นชาติต้องมีการนิยามและสร้างใหม่เพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบที่รัฐในระบอบใหม่ต้องการ โดยปัญหาที่ระบอบใหม่ต้องเผชิญคือ ชากเดนสังคมเก่าในแบบศักดินาและทุนนิยมที่รัฐเห็นว่าต้องถูกกำจัด รวมไปถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มากถึง 43 กลุ่ม¹ (คำไบ 2534: 21) ที่มีความแตกต่างกันทั้งประเพณี วัฒนธรรม และภาษา อันยากต่อการผนึกรวมเข้าสู่ความเป็นชาติ

เครื่องมือต่าง ๆ ที่รัฐบาลในระบอบใหม่ใช้การสร้างรูปการณ์จิตสำนึกความเป็นชาติตามแบบที่รัฐต้องการถูกนำมาใช้ในทันที ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา ระบบสื่อสารมวลชน พิธีกรรม

¹ ปัจจุบันการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ในลาวยังมีความแตกต่างที่ไม่สามารถสรุปได้ชัดเจน เนื่องจากผู้ที่ศึกษาใช้วิธีการจำแนกที่ต่างกัน

อนุสาวรีย์ พิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์ โดยทั้งหมดเชื่อมโยงและเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อส่งผ่านไปสู่สมาชิกใน “ชาติลาว”

การศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของรัฐในการส่งผ่านอุดมการณ์ความเป็นชาติของรัฐสู่ประชาชน ในทุกมิติของศูนย์กลางพรรคเกี่ยวกับงานศึกษา มักบอกไว้เสมอว่า “เอาการศึกษาไปก่อนงานอื่นก้าวหนึ่ง” (คำมี ม.ป.ป.: 120) โดยระบุว่าเป็นเครื่องมือสร้าง “คนใหม่” แบบสังคมนิยมตามที่รัฐต้องการ

การขยายการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาให้ทั่วถึงเป็นเป้าประสงค์แรกที่จะระบอบใหม่วางเอาไว้ ด้วยเพราะอยู่ในช่วงเวลาที่ประเทศกำลังขาดแคลนบุคลากรผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ แบบเรียนชั้นประถมศึกษาจึงเป็นแบบเรียนแรกที่ถูกผลิตขึ้น นอกจากจะเป็นการศึกษาระดับพื้นฐานแล้วยังจัดทำง่ายกว่าระดับชั้นอื่น การเรียนการสอนทั้งหมดใช้ภาษาลาวไม่เว้นแม้แต่เด็กจากกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ได้ใช้ภาษาลาวในชีวิตประจำวัน

ในขณะเดียวกันหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ อิทธิพลของประเทศในกลุ่มสังคมนิยมโดยเฉพาะสหภาพโซเวียตมีอยู่มากในวงการศึกษาลาว มีทั้งการส่งผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วยวางแผนหลักสูตร ช่วยสอน รวมถึงการให้ทุนนักเรียนไปศึกษาต่อในระดับชั้นสูงขึ้น เมื่อนักเรียนเหล่านั้นจบการศึกษากลับมาจึงเต็มไปด้วยแนวคิดปรัชญาตามแบบประเทศสังคมนิยม

แต่อย่างไรก็ดีความเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา หลักสูตร รวมถึงแบบเรียน โดยเฉพาะในระดับชั้นประถมศึกษาเกิดขึ้น เมื่อสหภาพโซเวียตประกาศการยุติให้ความช่วยเหลือให้แก่ประเทศต่าง ๆ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1986 เป็นต้นมา ลาวจำเป็นต้องรับการช่วยเหลือทางการศึกษาจากประเทศนอกกลุ่มสังคมนิยมมากขึ้น รวมถึงองค์กรระหว่างประเทศด้วย องค์กรระหว่างประเทศผู้สนับสนุนเงินช่วยเหลือรายใหญ่อย่าง ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) จึงมีบทบาทสำคัญที่ทำให้ประเทศลาวต้องปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ เนื้อหาในแบบเรียนได้รับการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน เห็นได้จากรัฐบาลลาวเริ่มวางแผนนโยบายที่ต้องการให้มีการปฏิรูปการศึกษาออกมาครั้งแรกในปี ค.ศ. 1987 ซึ่งนำไปสู่การรับรองแผนการปฏิรูปการศึกษาในกองประชุมใหญ่ครั้งที่ 5 ของพรรคในปี ค.ศ. 1991 การปฏิรูปดังกล่าวเน้นหนักในสายสามัญ โดยเฉพาะแบบเรียนชั้นประถมศึกษาได้รับการปฏิรูปอันดับแรก

แม้จะมีการปฏิรูปหลักสูตรการศึกษา แต่รัฐบาลลาวยังคงรักษาอำนาจในการผลิตแบบเรียนอย่างเข้มงวดมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 โดยเฉพาะการจัดทำหลักสูตรการศึกษาในระดับสามัญนั้น มี “สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ” สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้รับผิดชอบในการแต่งและเรียบเรียงแบบเรียน (คำมี ม.ป.ป.: 130) สนับสนุนความคิดที่ว่ารัฐตระหนักในความสำคัญของการศึกษา เพราะระบบการศึกษาผ่านโรงเรียนเป็นกลไกหลักในการสร้างสำนึกความเป็น

ชาติ เผยแพร่ ภาษาประจำชาติ และส่งผ่านความทรงจำของชาติและของประชาชนในชาติ แบบเรียนซึ่งผลิตขึ้นโดยกระทรวงศึกษาธิการของลาว จึงยังคงเป็นเครื่องมือสื่อสารทางสังคมอันหนึ่งที่สามารถสะท้อนความพยายามของรัฐในการสร้างสำนึกความเป็นชาติได้เป็นอย่างดีตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เลือกแบบเรียนระดับประถมศึกษาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975-2000 ทุกวิชามาวิเคราะห์ ด้วยว่าสำหรับประเทศลาวนั้น แบบเรียนชั้นประถมศึกษาส่งผลกระทบต่อความคิดของเยาวชนในชาติกว้างขวางมากกว่าระดับชั้นอื่น ๆ นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาแล้วศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาไม่น้อยมาก ผลสำรวจสถิติลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1976-2000 พบว่าผู้จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษากว่าร้อยละ 80 มิได้เรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษา (ฐานสถิติแห่งชาติ 2000) และการที่แบบเรียนชั้นประถมศึกษาของลาวมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงมากกว่าระดับชั้นอื่น ๆ สะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมในนโยบายสร้างสำนึกความเป็นชาติที่มีได้เป็นอย่างดี

โดยมีคำถามว่าประเทศลาวภายใต้การปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์ตั้งแต่ ค.ศ. 1975 นักเรียนที่อยู่ในการศึกษาภาคบังคับ(ประถมศึกษา)นั้น ถูกรัฐสอนให้จินตนาการถึงชุมชนที่เรียกว่าชาติอย่างไร และภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วง ค.ศ. 1975 - 2000 การสร้างสำนึกความเป็นชาติของรัฐบาลลาวในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาตั้งแต่ ค.ศ. 1975 - 2000 มีลักษณะที่สืบเนื่องและเปลี่ยนแปลงอย่างไร จินตภาพเกี่ยวกับสำนึกความเป็นชาติที่อยู่ในแบบเรียนแต่ละสมัยตรงกับจินตภาพใคร สอดคล้องกับความเป็นจริงอย่างไร

ทั้งนี้ได้ศึกษาจากแบบเรียนสองหลักสูตร คือ แบบเรียนในหลักสูตรที่ใช้ระหว่างปี ค.ศ. 1975 – 1990 และแบบเรียนในหลักสูตรที่ใช้ระหว่างปี ค.ศ. 1991- 2000

สำนึกความเป็นชาติในแบบเรียนชั้นประถม ค.ศ.1975 – 1990

แบบเรียนที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์ได้แก่

1. วิชาหัดอ่าน ป.1 (1979), ป.2 (1983), ป.3 (1984) และ ป.5 (1979)
2. วิชาหัดอ่าน ป.1 ระบบบำรุงวัดทะนะท่า (1983) และ ป.3 ระบบบำรุงวัดทะนะท่า (1978)
3. วิชาหัดแต่งเลื่อง ป.2-ป.3 คู่มือครูระบบบำรุงวัดทะนะท่า (1977)
4. วิชาหัดอ่านปากเล่าเลื่อง ป.5 (1979)
5. วิชาคุณสมบัติ ป.1 (1979), ป.4 (1979) และป.5 (1979)
6. วิชาวิทยาศาสตร์ ป.5 (1988)
7. วิชาเลข ป.2 (1984), ป.3 (1976), ป.3 (1985), ป.4 (1988) และบดเฟ็กหัดเลข ป.5 (1985)

1. ความหมายของ “ชาติ”

“คอบคัวเฮาพ้อมกับคอบคัวอื่น ๆ สวมเข้ากันเป็นมะหาคอบคัวในปะเทศลาว เฮาสักแพงคอบคัวเฮาหลายเท่าใด ก็สักแพงมะหาคอบคัวของปะเทศชาดหลายเท่านั้น” (วิชาคุณสมบัติ ป.5 1979: 28)

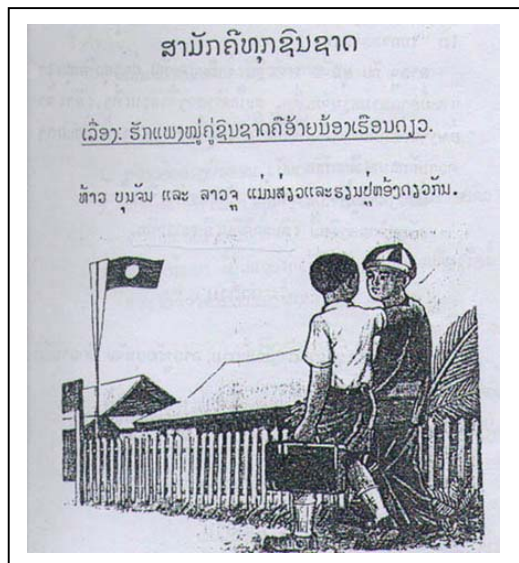
ในบท “รักหอมคอบคัว” ข้างต้นแสดงการอธิบายความหมาย “ชาติ” ในแบบเรียนที่มีลักษณะที่ไม่ซับซ้อน เพื่อต้องการสื่อความหมายให้เข้าใจง่าย “ชาติ” จึงถูกนิยามว่าเป็นครอบครัวใหญ่ เกิดขึ้นจากการนำเอาหลาย ๆ ครอบครัวมารวมกัน เมื่อปลูกฝังให้จินตนาการว่าชาติหมายถึงครอบครัวใหญ่ จึงเป็นธรรมดาอยู่ว่าความสัมพันธ์ของคนในชาติจะไม่มีปัญหา หากแต่เป็นการรักแพงกัน ช่วยเหลือเอื้ออาทรกัน

การที่แบบเรียนพยายามสร้างความหมายของชาติว่าเป็นครอบครัว นอกจากเพื่อความเข้าใจที่ง่ายแล้ว ยังสามารถแก้ปัญหาในเรื่องการหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในลาวที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความดูถูกกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ โดยแบบเรียนมองเห็นความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ภายในชาติได้เป็นอย่างดี และอธิบายความสัมพันธ์ของคนลาวทั้งสามกลุ่มว่าอยู่ในขั้นสนิทสนมกลมเกลียว และสามัคคี รักแพงกัน เป็นเรื่องธรรมดาที่มีความสัมพันธ์อันดี ซึ่งสอดคล้องกับจินตนาการในเรื่องชาติ แม้จะหลากหลายชนชาติแต่ก็คือคนในครอบครัวเดียวกัน ดังที่ว่า

“ปะเทศเฮามี 60 กว่าเผ่าชน เชิงอาไสอยู่สวมนกันมาได้หลายพันปีแล้ว
เผ่าชนต่าง ๆ ในปะเทศเฮาเคยไปมาหาสู่และสามัคคีกันแน่นแฟ้นใน
งานดำลงชีวิด และงานต่อสู้ต้านพวกสุกฮานพายนอก เผ่าชนทั้งหมด
นั้นสวมเข้ากันเอ็น(เรียก)ว่า ลาว เชิงเพิ่นจัดเป็นสามชนชาด...” (วิชาวิ
ทยาสาต ป.5 1988: 36-37)

อย่างไรก็ดีความสัมพันธ์ระหว่างลาวลุ่มและลาวสูงถูกแบบเรียนเน้นเป็นพิเศษ เนื่องมาจากในช่วงเวลาของหลักสูตรนี้ยังมีกลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาวที่เป็นชาวม้งปฏิบัติการสร้างความไม่สงบตลอดจนโฆษณาชวนเชื่อกลุ่มลาวสูงให้เข้าร่วมกับขบวนการต่อต้านรัฐบาล รัฐบาลจึงใช้แบบเรียนเป็นช่องทางหนึ่งที่สร้างความสมัครสมานสามัคคีให้กับประชาชนทุกกลุ่มในประเทศ ดังเช่นบทสามัคคีทุกชนชาด

“ท้าวบุญจันและลาวจู แม่่นเลี้ยวและเขียนอยู่ห้องเดียวกัน ลาวจูเป็นชนเผ่าม้ง ส่วนบุญจันเป็นชนชาวลาวลุ่ม... ลาวจูกับบุญจันช่วยเหลือแข่งกันและกันอย่างสุดอกสุดใจและบ่ขาดงานเขียนจักเทื่อ(ครั้ง)... พี่น้องลาวสูงและลาวลุ่ม ล้วนแต่ข้อยเขาเจ้าว่า เด็กน้อยสองคนนี้เกินกว่าคือคนเอือนเดียวกัน” (วิชาคุณสมบัติ ป.1 1979: 61-62)

รูป 1 เด็กนักเรียนลาวลุ่มและลาวสูงรักแพงกัน (วิชาคุณสมบัติ ป.1 1979)

2. ความรักชาติ

เมื่อความหมายของชาติคือ “ครอบครัว” การเรียกร้องให้รักชาติจึงมิใช่เป็นสิ่งที่ต้องบังคับหรือฝืนใจที่กระทำ เนื่องจากทุกคนในชาติเปรียบประดุจคนในครอบครัว ถ้าเขาเหล่านั้นรักพ่อแม่ พี่น้อง เห็นจะไม่เป็นการยากที่จะรักชาติแม้ชาติจะประกอบไปด้วยประชาชนหลายชนเผ่าที่แตกต่างกันก็ตาม รวมถึงระบอบใหม่ที่อยู่ภายใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวด้วย ดังในบท “ฮักบ้านเกิด”

“น้ำใจฮักบ้านเกิดนั้น ก่อนอื่นแม่นฮักพ่อแม่ อ้าย น้อง ฮักชาติพี่น้อง ฮักประชาชนในบ้านของเขาที่พวม(กำลัง)ออกแสงงานสร้างสา...น้ำใจฮักบ้านเกิดนั้นกลายเป็นน้ำใจฮักประเทศชาติ ฮักหอมบันดาชนชาติ อ้าย

น้องและฮักระบอบใหม่ที่อยู่ภายใต้การนำพาของพักประชาชนปะติวัต
ลาว” (วิชาคุณสมบัติ ป.5 1979: 46)

นอกจากนี้การที่แบบเรียนเรียกร้องให้ทุกคนรักบ้านเกิดเมืองนอน แผ่นดินเกิด หรือที่เรียกว่า แผ่นดินพ่อ/ปิตุภูมิ ซึ่งเป็นคำที่ใช้แทน “ชาติ” นั้นเอง เพื่อให้ชาติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างใหญ่หลวงต่อผู้คน ดังนั้นการปกป้องชาติ การเสียสละเพื่อชาติจึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำดังในบท “ขกจิตใจให้สูงเพื่อฮักสาปิตุภูมิ”

“ปิตุภูมิของพวกเรา แม่น้านย่าล็กแห่งเลือดเนื้อ และชีวิตเชิงบันพะบุ
ลุดเขาได้อุทิศให้เพื่อปกป้องฮักสา สืบทอดกันมาตั้งหลายเช่นคนแล้ว
ชาติเขา, ปิตุภูมิเขา แม่นเป็นของประชาชนหมดทั้งชาติ เชิงพวกเราทุก
คนควนหวงแหน และมีหน้าที่ปกป้องฮักสาเอาไว้ ในยามปกกะติพวก
เขาช่วยกันสร้าง ในยามสงครามพวกเราช่วยกันต่อสู้...” (วิชาหัดอ่าน ป.1
1983: 42)

ในขณะที่เดียวกันแบบเรียนหลักสูตรนี้เสนอภาพโครงสร้างเศรษฐกิจ-สังคมของชาติที่มีลักษณะสังคมนิยมเป็นไปตามนโยบายปฏิวัติความสัมพันธ์ทางการผลิต นั่นคือ ประชาชนทุกคนเข้าร่วมอยู่ในหน่วยสามัคคีการผลิต และร่วมออกแรงงาน การกระทำสิ่งดังกล่าวถือว่าเป็นการรักชาติ

แบบเรียนจึงยกย่องอาชีพกรรมกรและชาวนาเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นผู้ที่ออกแรงงานและเสียสละเพื่อส่วนรวม กรรมกรและชาวนาจึงมีความสำคัญต่อคนในชาติ การรักชาวนาและผู้ออกแรงงานก็คือการรักชาตินั่นเอง ดังเช่นเมื่อน้องคำดีและเพื่อนไปร้านค้าและเอยถามว่าใครเป็นผู้ผลิตของเหล่านั้น พนักงานได้ยืนจึงตอบว่า

“แม่นพวกลุง พวกอาว พวกเอื้อย พวกฮ้ายก้ามะกอนเป็นผู้ผลิตสิ่ง
ของต่าง ๆ เพื่อฮับใช้ชีวิตประจำวันของพวกเรา ก็คือกันกับพ่อแม่ปะชา
ชนเขาเป็นผู้เฮ็ดไ้ เฮ็ดนาเอาข้าวมาเลี้ยงพวกเรา ดังนั้นพวกเราควนฮัก
แพงและฮักบุญของประชาชนผู้ออกเสงงาน” (วิชาคุณสมบัติ ป.1
1979: 53-54)

สังเกตได้ว่าสรรพนามแทนผู้ออกแรงงานนั้นคือ สรรพนามที่ใช้กันในครอบครัว สอดคล้องกับจินตนาการเรื่องชาติ ที่ว่าคนในชาติก็เหมือนกับอยู่ในครอบครัวเดียวกัน มีพักที่จะพูดปัญหาถึงเรื่องผลตอบแทน ผลผลิต กรรมสิทธิทรัพย์สิน ที่ในความเป็นจริงมีปัญหาตามมา จนรัฐต้องยกเลิกนโยบายนารวม

แม้ชาติจะหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์แต่ ลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง คือ พลเมืองของชาติลาวเหมือนกัน ดังนั้นทุกกลุ่มจึงต้องมีหน้าที่ที่ปฏิบัติต่อชาติ แสดงให้เห็นถึงความรักชาติอันเป็นหน้าที่พลเมืองที่ดีของชาติ เป็นไปในลักษณะของคนในระบอบสังคมนิยมคือ เข้าอยู่ในหน่วยสามัคคีเพิ่มพูนผลผลิต เมื่อมีลูกชายก็ส่งลูกไปเป็นทหารปลดปล่อย เด็กน้อยก็เข้าโรงเรียนและตั้งใจเรียนหนังสือให้เก่ง ส่วนพ่อแม่ก็เรียนศึกษาผู้ใหญ่ด้วย เหมือนกับ “ครอบครัวลูงลี” ซึ่งสมาชิกทุกคนในบ้านเป็นพลเมืองที่ดีและรักชาติ (วิชาหัดอ่าน ป.3 1984: 25)

ไม่แปลกว่าแบบเรียนเน้นย้ำการเรียนหนังสือทั้งในเด็กและผู้ใหญ่อยู่บ่อยครั้ง เนื่องมาจากในขณะนั้นการที่รัฐพยายามกระตุ้นที่ประชาชนเรียนหนังสือ เพราะเมื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใหม่ใน ค.ศ. 1975 ขณะนั้นมีประชากรลาวทั้งหมดเพียงไม่ถึงร้อยละ 20 เท่านั้นที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรภาคบังคับ ข้าราชการทั้งหมดของประเทศเพียงไม่เกินร้อยละ 2 เท่านั้นที่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (Chagnon and Rumpf 1982: 167, วงเดือน 2534: 151) นอกจากนี้คนที่รู้หนังสือก็พากันอพยพออกนอกประเทศเป็นจำนวนมากหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในแบบเรียนจึงสะท้อนแนวคิดที่ว่า แค่เรียนหนังสือให้เก่งก็เป็นพลเมืองที่ดี ดังคำพูดที่ว่า

“ให้พวกหลานจงมีสุขะพาบเข้มแข็ง อ้าเขียนให้เก่งเพื่อกายเป็นพลละ
เมืองดีของละบอบใหม่ ..” (วิชาคุณสมบัติ ป.4 1979: 64)

นอกจากนี้หน้าที่อุดมคติที่พลเมืองผู้รักชาติควรปฏิบัติก็คือ ต้องเป็นผู้มีความสนใจด้านการเมือง มีความเด็ดเดี่ยว อดทน มีความรู้ ความสามารถทางด้านเทคนิค วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแบบใหม่ นั่นคือ เสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่มั่งก่าย และใช้จ่ายฟุ่มเฟือย โลก โดยต้องเป็นคนใหม่นั้น คือ เชื่อมั่นการนำพาของพรรค ดังในบท “ไฟเป็นผู้รับผิดชอบปะเทศชาติในพายุน้ำ”

“...ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้สึกตื่นตัวทางด้านงานเมืองสูง มีความเด็ดเดี่ยว
เหนียวแน่น อดทน มีความรู้ ความสามารถทางด้านเทคนิค(เทคนิค) วิชา
ศาสตร์และวัฒนธรรมทำแบบใหม่ ก่อนอื่นหมด แม่นต้องต่อสู้กับแนวคิด

เอกะชนในตัวของไหลว ให้ฮาบเก็งเป็นต้นแม่นใจฮ้อนปักคิ มักง่าย
มักเล่นกินใช้จ่ายฟุ่มเฟือย แนวคิดโลบมากโลพาและอื่น ๆ อยากราบ
แนวคิดเหล่านี้ได้ก็ต้องหมั่นศึกษาอ่านเขียนกานเมือง (วิชาหัดอ่าน ป.3
1984: 115-116)

น่าสังเกตว่าความสนใจการเมืองในที่นี้มิใช่การมีสิทธิมีเสียงในทางการเมืองการปกครอง
แต่หมายถึงสนใจต่อคำสั่งของพรรค และเชื่อมั่นการนำพาของพรรค เตรียมพร้อมอุทิศตนรับใช้
ประชาชน

การเข้าแถวเคารพธงชาติเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่สำคัญในการแสดงความรักชาติ เพลงชาติและ
ธงชาติ กลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญในการสร้างความรู้สึกร่วมชาติเดียวกันและเป็นคนชาติเดียว
กัน ในแบบเรียนลาวส่วนใหญ่เกือบทุกเล่มมีรูปภาพธงชาติลาวแทรกอยู่ในบทต่าง ๆ อยู่เสมอ

รูป 2 เด็กนักเรียนเคารพธงชาติ (วิชาหัดอ่าน ป.2 1983)

“ทั้งหมดกง! โคลบทุง!(ธง) นักเขียนทั้งหมดยืนกง(ตรง) ตาจ้องเบิ่งผืน
ทุง(ธง) เสียงร้องเพลงชาดดังขึ้น ชาดวงเดือนค่อย ๆ เลื่อนขึ้นสู่ปลายเสา
ทั้งปิวสะบัดอย่างสะหง่างาม” (วิชาหัดอ่าน ป. 2 1983: 3-4)

ธงวงเดือนหรือธงชาติลาวเป็นธงที่เคยประกาศใช้โดยแนวลาวิสระเมื่อตอนที่ประกาศเอกราช
ในวันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ.1945 เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงประกาศรับรองใช้เป็นธงชาติอีก
ครั้งหนึ่ง เนื้อร้องเพลงชาติลาวฉบับปัจจุบัน แต่งโดยท่านสีชนะ สีสาน โดยใช้ทำนองเดิม (กะซวง
ละเหล่งข่าวและวัดชนะทำ 2000: 720,757)

บทเรียนดังกล่าวสะท้อนถึงความรู้สึกรื่นเริงและเคารพธงชาติและเพลงชาติ ธงชาติจึงไม่ใช่แค่ผ้าธรรมดาด้านหนึ่งที่ไม่มีความหมาย และการร้องเพลงชาติยังพิธีกรรมที่สำคัญไม่ใช่แค่สักแต่ว่าร้อง หากแต่สิ่งเหล่านี้ประกอบกันเป็นพิธีกรรมอันทรงพลังในการสร้างสำนึกความเป็นชาติให้แก่เด็กนักเรียนได้เป็นอย่างดี

ในขณะที่มีการปลูกฝังความรักชาตินั้น การลืมนชาติ คุณชาติของตน หรือเห็นชาติอื่นดีกว่าชาติตนนั้น ถูกปลูกฝังด้วยว่าเป็นการทรยศต่อชาติ สมควรได้รับการลงโทษ โดยแบบเรียนได้ใช้กลวิธีเล่าเรื่องผ่านนิทานเรื่องกาและนกยูง ที่กาพยายามเลียนแบบนกยูง จึงถูกเพื่อนฝูงกาจิกติ เพราะถือว่าทรยศต่อพวกเดียวกัน จึงไล่จิกกัดตัวนั้นได้รับความเจ็บปวด และความอับอายขายหน้า (วิชาหัดอ่านพากเล่าเรื่อง ป.5 1979: 29)

3. ประวัติศาสตร์และความทรงจำของชาติ

อดีตของ “ชาติ” ได้ก็ตามย่อมถูกสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อรองรับจินตนาการถึงชุมชนที่เรียกว่าชาติทั้งสิ้น ประวัติศาสตร์ของชาติจึงเป็นสิ่งที่ยึดโยงจินตนาการของทุกคนในชาติให้ตรงกัน อดีตของชาตินั้นในแบบเรียนมีพัฒนาการมาโดยตลอด แบบเรียนได้ย้อนความเป็นมาของชาตินั้นไปถึงสมัยขุนเจือง ขุนบรม บรรพบุรุษของชนชาตินั้นในหลายพันปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นที่รวมของกลุ่มคนที่มีความยิ่งใหญ่ ต่อจากนั้นพระเจ้าฟ้ารุ่งก็เป็นผู้ที่รวบรวมชนชาตินั้นให้เป็นอาณาจักรล้านช้างที่ยิ่งใหญ่

ต่อมาอาณาจักรล้านช้างที่รุ่งเรืองได้ตกเป็นเมืองประเทศราชของไทย แต่มีผู้ที่ปลดแอกจากไทยนั้นคือ “เจ้าอนุวงศ์” ในแบบเรียน “เลือก” สงครามกู้ชาติลาวจากสยามของเจ้าอนุวงศ์เป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สำคัญของลาว เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เจ้าอนุวงศ์ถูกยกย่องให้เป็น “วีรบุรุษของชาติ” ซึ่งในแบบเรียนมักจะใช้คำว่า “มนเชื้อแห่งความฮักชาติ” แสดงถึงการกระทำของวีรบุรุษซึ่งมีผลทำให้ประชาชนมีความรักชาติ ประวัติศาสตร์แนวหมิ่นดังกล่าวก่อกระตือรือร้นสำนึกความรู้สึกรักชาติได้เป็นอย่างดี

“เจ้าอนุวงศ์เป็นโอรสของพระเจ้าสิริบุญสถาน พระองค์เป็นวีรกะศักดิ์ก่าหาม ได้สะหละเลือดเนื้อออกเฮ็ดสงครามกู้ชาติ เพื่อปลดปล่อยบ้านเมืองให้พ้นจากความเป็นข้าทาสของชาติอื่น... เจ้าอนุวงศ์ถูกเจ้าน้อยเมืองพานจับส่งให้สะหยาม เพิ่นได้ฮับความทุกทอละมานอย่างหนักจนถึงสิ้นชีวิตที่บางกอก เมืองเวียงจันทน์จันทน์ก่อน(ก็)ถูกฆ่าเพ(ทำลาย) และจุด

เผากายเป็นถ้ำถ่านด้วยเงื้อมมือของลัทธิศาสนาสะหยาบในปี ค.ศ. 1829 ถึง
 แม่นกานต่อสู่ภูเขาคบ้ำเล็ดก้อตาม แต่ว่ามนเชื้อแห่งความอักษะดักก็ยัง
 ฝงลือกอยู่ในจิตใจของปะชาชนลาวตะหลอดไป” (วิชาหัดอ่าน ป.1
 ละบบบ่าลูงวัดทะนะท่า 1983: 60-61)

จะเห็นได้ว่าประวัติศาสตร์ลาวที่ถูกเลือกให้จำ และเน้นมากเป็นพิเศษคือ การเข้ามาบูรณ
 ของต่างชาติ นอกจากเรื่องการกู้ชาติของเจ้าอนุวงศ์แล้ว ยังได้แก่สงครามปฏิวัติการต่อสู้ชาติจาก
 ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา ในเหตุการณ์ดังกล่าวคนลาวทุกคนผ่านได้ลุกขึ้นต่อสู้ชาติตลอดมา ทั้ง
 ลาวเทิงและลาวสูง อันได้แก่ พ่อกะควด องค์กรแก้ว องค์กรมะคำ เจ้าฟ้าปาใจ ผู้บทบาทสำคัญใน
 ประวัติศาสตร์ของชาติในการต่อสู้กับต่างชาติผู้รุกราน ทำให้ผู้นำลาวเทิงและลาวสูงเหล่านั้นกลายผู้
 ที่มี “มุลเชื้อรักชาติ” ไปด้วยเช่นกัน อาจจะกล่าวได้ว่าในประวัติศาสตร์ของชาตินั้น ผู้เสียสละ
 เพื่อต่อสู้ชาติก็มีได้จำกัดอยู่ในวงศ “กษัตริย์” เท่านั้น แต่สามัญชนรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีตัวตน
 ในชาติ ก็เสียสละเพื่อชาติได้เช่นกัน

เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ต่อมาคือ การประกาศเอกราชในวันที่ 12 ตุลาคม 1945 เป็น
 ประวัติศาสตร์หน้าหนึ่งที่แบบเรียนกล่าวถึง ทั้งนี้ประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อปลดแอกชาตินายัง
 ดำเนินต่อไปเมื่อสหรัฐอเมริกาเข้ามาแทรกแซง

“ชาวลาวแต่ก่อนก็	หลายเช่นกายมา
ลัทธิมานันกด	ข่มตงตังไว้
พ้อมทั้งสงคามใหม่	ไพลามทั่วประเทศ
ผีเผดชาติต่างด้าว	มาข้า(ฆ่า)หมู่ลาว
ชาวเผ่าชนทุกชั้น	บ่ได้อยู่เป็นสุข
จึงได้พากันลุก	ต่อยติมานฮ้าย
ทำลายลัทธิมานัน	ฝิมานพวกฝะลั้ง(ฝรั่งเศส)
ทั้งสะหมุนฮับไซ้	สูงนเลียงมุ่นทะลาย
ลาวจึงหมายข่าวไว้	ปะกาดปาวโคสะนา
เตือนให้โลกฮับ	เอกะลาดลาวมีแล้ว
ยามนั้นกบกับปีเดือนมื่อ	สิบสองตุลาลิก
พันเก้าร้อยสี่ห้า	ลาวได้ชะนะมาน...
ยังบ่แล้วท่อนั้น	จักกะพัคอเมริกา

โคคเข้ามาหาวิ	แซกแซกเมืองบ้าน
หวังจะทำลายล้าง	กำลังลาวให้จุ่มจุ่ม...
กานที่ลาวหาได้	ไซชนะมะมือ
ย่อน(เพราะ)การนำพาของพัก	สะหลาดแหลมใสแจ้ง
มีน้ำใจแข็งกล้า	สิบสองตุลาแข่งซ่า
ปะชาลาวทั่วหน้า	จำไว้บ่ลืม”

(วิชาหัดอ่านชั้น ป.5 1979: 21-22)

ประวัติศาสตร์ในบทดังกล่าวข้างต้นเลือกที่จะสร้างความทรงจำในเรื่อง การประกาศเอกราช ให้เห็นการเป็นผู้นำต่อสู้กับศัตรูของชาติ ตอกย้ำถึงความเก่งกาจ กล้าหาญของพรรคประชาชน ปฏิวัติลาวที่สามารถเอาชนะศัตรู และสร้างประเทศลาวให้กลายเป็นปึกแผ่น แต่ประวัติศาสตร์ในแบบเรียนกลับไม่กล่าวถึงการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กันเองของคนลาว ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นสิ่งที่สร้าง “ความแตกแยกของคนลาว” ระหว่างฝ่ายปะเทศกับรัฐบาลราชอาณาจักร แต่ประวัติศาสตร์ดังกล่าวกลับกล่าวเพียงว่าเล่ห์กลของต่างชาติ ทำให้ลาวแตกกันเอง

การใช้วรรณศิลป์ ที่เป็นกลอนเพื่อเล่าประวัติศาสตร์ของแบบเรียน เป็นวิธีที่แบบเรียนหลักสูตรนี้ใช้เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาประวัติศาสตร์ที่ไม่ต้องการให้ “จำ” ได้เป็นอย่างดี ดังทีนิธิ (2538) เคยกล่าวไว้ว่า วิธีหนึ่งที่ใช้อยู่บ่อย ๆ ในการทำให้ไม่ต้องพูดถึงปัญหา คือ วรรณศิลป์ ซึ่งทำให้ความเป็นจริงและกวีพจน์เลื่อนเข้าหากัน จนไม่มีส่วนไหนสำคัญกว่ากัน

วิชาที่ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์อย่างวิชาเลข แต่แบบเรียนวิชาเลขของลาวสามารถเชื่อมโยงเอาประวัติศาสตร์สมัยต่อสู้กับชาติเข้ามาในวิชาเลขได้อย่างน่าทึ่ง ดังเช่นโจทย์ที่ว่า

“สะโหมต่อต้านจักกะพัคอเมริกา ปะชาชนบ้านปากบาก็ใช้เสียแหล่ม
หนึ่งเพื่อบนอ้ายน้องทะหานปดป๋อยข้ามน้ำ แต่ละเกี้ยว(เทียว)บันทุกได้
48 คน ถามว่าเขาเจ้าต้องบนจักเกี้ยว(เทียว)จึงจะหมด รู้ว่าอ้ายน้องมี
จำนวน 240 คน?” (วิชาเลข ป.4 1988: 138)

4. วีรบุรุษของชาติ

ประวัติศาสตร์ชาติที่ปรากฏในแบบเรียนนั้น เป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นวีรบุรุษของชาติ เหตุการณ์การหลั่งเลือดเพื่อปิตุภูมิหรือชาติบ้านเมืองในประวัติศาสตร์สร้าง “วีรบุรุษ” ของชาติขึ้นมา

ซึ่งวีรบุรุษของชาติเกิดจากวีรกรรมของเขาเหล่านั้นที่เป็นไปเพื่อส่วนรวมไม่ใช่ส่วนตัว ซึ่งส่วนรวมหมายถึง “บ้านเมือง” หรือ “ชาติ” นั่นเอง ชาติจึงจำเป็นต้องวีรบุรุษประจำชาติเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ในแบบเรียนหลักสูตรนี้ วีรบุรุษของชาติมีทั้งกษัตริย์ในประวัติศาสตร์ลาว คนสำคัญคือ “เจ้าอนุวงศ์” ดังที่ได้กล่าววีรกรรมไปแล้วข้างต้น และเพื่อแสดงให้เห็นว่าความรักชาติและการเสียสละเพื่อชาติบ้านเมืองไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในวงศ์กษัตริย์เท่านั้น แต่สามัญชนก็มีสิทธิที่จะรักชาติและเสียสละเพื่อชาติได้เช่นกัน ดังเช่น “นักรบสีทอง” เหตุการณ์สร้างวีรบุรุษ “สีทอง” คือ การต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส และการแทรกแซงของสหรัฐอเมริกาที่ต้องการทำลายชาติลาว โดยนักรบสีทองคือ วีรชนผู้ต่อสู้กับศัตรูโดยไม่คำนึงชีวิตของตนเอง แบบเรียนได้บรรยายถึงเรื่องราวและภาพที่ดูโหดร้ายของสงคราม ใช้ถ้อยคำที่สร้างอารมณ์ร่วมแก่ผู้อ่าน นักรบสีทองปรากฏอยู่ในเกือบทุกวิชาในชั้นประถมของลาว

“อ้ายสีทองกำเนิดในครอบครัวยาก...เมื่อใหญ่ขึ้นมาลาว(เขา)ได้สะหมักเข้าเป็นทหารกู้ชาติในระลอกต่อมาพวกจักกะพัดไล่ล่าเมืองขึ้นเพื่อปลดปล่อยประเทศชาติ ลาว(เขา)เป็นผู้หนึ่งที่มีน้ำใจรักชาติอันสูงส่งและพิละอาดหาน...มีเพื่อนหนึ่งลาว(เขา)ถูกศัตรูจับได้ พวกมันทอละมานอย่างป่าเถื่อน...แต่นักสู้พิละอาดหานของประชาชนก็บ่หวั่นไหวต่อความท้อแท้ชั่วช้าของศัตรูเลย อ้ายสีทองคิดถึงประชาชนและประเทศชาติ ซึ่งพวก(กำลัง)ถูกศัตรูเหยียบย่ำทำลาย ลาวยอมเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างตะหลอดชีวิตและร่างกาย...” (วิชาหัดอ่าน ป.3 1984: 127-128)

จะเห็นได้ว่าทั้งวีรบุรุษของชาติที่เป็นกษัตริย์และคนสามัญชน ต่างเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชาติในเรื่องของการรักชาติ การเสียสละ เพื่อชาติ เพื่อส่วนรวม แม้จะต้องมีชีวิตเป็นเดิมพัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการเรื่องการรักชาติ ที่พรรคและรัฐมักเรียกร้องความเสียสละจากประชาชนเพื่อภารกิจสร้างชาติ

5. วันสำคัญของชาติ

ชาติจำเป็นต้องมีวันสำคัญที่ต้องระลึกถึงอยู่เสมอ เพื่อเป็นการตอกย้ำเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ที่แบบเรียนเลือกที่จะให้จดจำ วันสำคัญของชาติที่ปรากฏในแบบเรียนลาว จึงเป็น

วันที่เกี่ยวข้องกับการได้มาซึ่งการมีเอกราช และอิสระภาพของชาติ ได้แก่วันชาติ วันประกาศเอกราช การที่ประวัติศาสตร์ชาติเน้นบทบาทของพรรคในการต่อสู้ชาติ จึงเป็นธรรมดาว่าวันสำคัญของชาติยังประกอบไปด้วย วันปลดปล่อยข้าเหนือ วันสร้างตึ๊งกองทัพ

นอกจากนี้ยังมี วันกรรมกร วันครูสากล(ไม่ใช่วันครูแห่งชาติ) วันสตรีสากล และวันเสาร์ออกแรงงาน ซึ่งเป็นวันที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งมวลชน เข้าใจได้ว่าเป็นการตอกย้ำวัฒนธรรมของชาติในแบบสังคมนิยมที่รัฐพยายามปลูกฝังให้ประชาชนมีสำนึกสังคมนิยม เช่น การออกแรงงานและความสำคัญของผู้ใช้แรงงาน ความเท่าเทียมกันของหญิงชาย ความไม่มีชนชั้น ความไม่เชื่อถือนในสิ่งมกมายไม่เป็นวิทยาศาสตร์ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจว่าแบบเรียนชุดนี้กล่าวถึงวันสำคัญที่เกี่ยวข้องกับศาสนาเลย

6. วัฒนธรรมของชาติ

วัฒนธรรมของชาติลาวที่ปรากฏในแบบเรียนอยู่ในกรอบของการปฏิวัติแนวคิด-วัฒนธรรม นั่นคือ จารีตประเพณีที่รัฐเห็นว่างมายและล้าหลังของสังคมถูกตั้งข้อรังเกียจและถูกกำจัด ความเชื่อต่าง ๆ จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์นั่นคือ การมีเหตุผลสามารถพิสูจน์ได้

แบบเรียนจึงพยายามอธิบายถึงความเชื่อมกมายในเรื่องผีสาวเทวดาว่าเป็นสิ่งเหลวไหล โดยนำแนวคิดวิทยาศาสตร์เข้ามาอธิบาย เช่นในบท “ดาวสะเดด” ที่อธิบายว่า การที่คนลาวเชื่อกันว่าดาวสะเดด(ดาวตก/อุกบาต)เป็นเทวดาลงมาจุติ นั้นแท้จริงแล้วคือ เศษดินหรือหินที่หลุดออกมาจากดวงดาวแล้วถูกแรงโน้มถ่วงโลกดึงเข้ามาจึงเสียดสีกับบรรยากาศโลกแล้วลุกไหม้ (วิชาหัดอ่าน ป.1 ละเอียดบ่ลู่วัดทะนะท่า 1983: 84-87)

เมื่อแบบเรียนยกย่องอาชีพกรรมกร ชาวนา และทหาร ว่าเป็นตัวอย่างของ “คนใหม่สังคมนิยม” เรียกร้องให้ทุกคนยกย่องสรรเสริญบุคคลในอาชีพดังกล่าว และควรนำไปเป็นแบบอย่าง ภาพของชาวนาจึงเปรียบเสมือนกลุ่มคนที่อยู่ข้างพรรคและรัฐ เชื่อถือต่อการนำพาของพรรคของรัฐ การเชื่อถือในเรื่องโชคลางหรือสิ่งที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์นั้นชาวนาได้ละทิ้งไปหมดแล้วเป็นไปตามแนวทางการปฏิวัติแนวคิด-วัฒนธรรมใหม่ของรัฐ ดังในบทน้ำเต้าแก้วหน่วยใหม่

“ชาวนาเขาในสะโหมเก่าเคยฝึฝืนน้ำเต้าเต้าแก้วของเทวดาฟ้า
เถน มาเดียนี่แนวคิดปะติวัดบ่เชื่อลาง บ่เชื่อฟ้าเถนอีกแล้ว พ้อมกัน
นั่นก็บ่เชื่อความศักดิ์สิทธิ์ของน้ำเต้าเต้าแก้วมน-กมคาถายังหมด เชื่อแต่

น้ำเต้าแก้วของผู้ออกแสงงานเท่านั้น” (วิชาหัดอ่านปากเล่าเลื่อง ป.5
1979: 30)

แต่การสร้างสำนึกความเป็นชาติตามแนวคิด-วัฒนธรรมใหม่ของรัฐบาล มิได้เป็นไปอย่างราบรื่น กลับเผชิญหน้ากับความเชื่อดั้งเดิมที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมลาว ในช่วงปี ค.ศ. 1977 ก่อนที่จะประกาศใช้นโยบายระบบนารวม ได้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านนโยบายของรัฐของชาวนาขึ้น โดยในปีดังกล่าวเกิดภาวะภัยแล้ง ข้าวที่ผลิตได้ไม่เพียงพอสำหรับการบริโภคภายในประเทศ ชาวนาโทษว่าเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐที่ห้ามประชาชนลาวจัดประเพณีบุญบั้งไฟที่เคยปฏิบัติกันมาทุกปีตั้งจึงทำให้พระยาแสนพิโรธบันดาลให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล ด้วยความระมัดระวังต่อการนับถือความเชื่อดั้งเดิมของประชาชนรัฐบาลจึงได้ให้เหตุผลในทิศทางที่ว่า ต้องการลดความฟุ่มเฟือยเพื่อออมเงินไว้พัฒนาเศรษฐกิจและประหยัดเวลาในการทำบุญเอาไว้ไปทำงานเพิ่มผลผลิตแทน

ในที่สุดเพื่อป้องกันมิให้ประชาชนมีทัศนคติต่อต้านรัฐบาลและเกิดความไม่มั่นคงต่อพรรครัฐจำต้องตัดสินใจอนุญาตให้มีการจัดประเพณีบุญบั้งไฟในปีต่อมา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความพยายามของรัฐบาลใหม่ในอันที่จะสร้างวัฒนธรรมใหม่ภายในกรอบของสังคมนิยมล้มเหลวเมื่อขัดแย้งอย่างรุนแรงกับประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมของประชาชน

ในขณะเดียวกันแบบเรียนยังเลือกรับจารีตประเพณีเดิมบางอย่างประกอบเข้ามาแสดงความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ของลาวด้วย เช่น พิธีบายศรี งานบุญสว่างเฮือ และงานบุญปีใหม่อลาว แต่เนื้อหาของงานบุญดังกล่าวมิได้กล่าวถึงประเพณีในความหมายของการสืบทอดวัฒนธรรมที่เก่าแก่แต่อย่างใด กลับสอดแทรกเรื่องความสัมพันธ์อันดีงามและความชื่นชมที่ประชาชนมีต่อหน่วยงานของรัฐ (วิชาหัดอ่าน ป.2 1988: 164-165)

เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวคิดสังคมนิยมที่มีอย่างเข้มข้นในช่วงต้นของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ด้วยอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ที่ว่าศาสนาคือยาเสพติด ศาสนาจึงมักถูกโจมตีและมีให้ประชาชนเชื่อและนับถือในศาสนา แต่แบบเรียนกลับเลือกที่จะ “ผ่าน” เรื่องพุทธศาสนามากกว่าที่จะโจมตีพุทธศาสนา และแม้กระทั่งศาสนาอื่นก็มีได้มีปรากฏในแบบเรียน

ภาษาในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญที่แสดงถึงความเป็นลาว แบบเรียนแสดงถึงชาตินิยมทางภาษาออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ชาติใดภาษาใดก็ควรนิยมขนบธรรมเนียมประเพณีและภาษาของชาติตนไว้ ไม่ควรนิยมชมชอบภาษาชาติอื่น โดยแบบเรียนได้ใช้กลวิธีการเล่านิทานเรื่องนกแขกกับนกแก้ว มีเนื้อเรื่องว่านกแขกได้เตือนนกแก้วว่าการพูดภาษามนุษย์จะทำให้ถูกเพื่อนนกด้วยกันรังเกียจพากันจิกตีเพราะเชื่อว่านกตัวนี้ถูกมนุษย์กลืนเข้าเป็นพวกแล้ว แต่นกแก้วไม่เชื่อคำของ

นกแขก เมื่อบินไปที่ไหนก็พูดแต่ภาษามนุษย์จนในที่สุดฝูงนกแก้วในป่าต่างพากันเข้าใจว่านกแก้วตัวนี้เป็นสายลับให้แก่มนุษย์จึงจิกตีและขับไล่ออกจากฝูงไป

นอกจากนี้ วัฒนธรรมในส่วนของนิสัยและแบบแผนความประพฤติของประชาชนจำเป็นต้องคัดสรรนิสัยให้เป็นคนในระบอบใหม่คือ ขยันทำงาน รักหมู่คณะ นับถือการจัดตั้ง และมีน้ำใจ ซื่อสัตย์ ดังเช่นในบท “คนใหม่” ในแบบเรียนวิชาหัดอ่าน ชั้น ป.5 1979 ที่เล่าถึงนายลิดซึ่งปัจจุบันนี้มีนิสัยขยันขันแข็งทำงาน รักเพื่อนพ้อง นับถือการจัดตั้ง และซื่อสัตย์ ต่างกับสมัยก่อนราวฟ้ากับดิน ทั้งนี้เนื่องจากได้รับการอบรมจากระบอบใหม่

วิธีการในการกำจัดวัฒนธรรมที่แบบเรียนไม่ต้องการนั้น คือนำวัฒนธรรมที่ไม่ดี ชั่วร้าย ล้าสมัย ขี้เกียจ เห็นแก่ตัว ใส่เข้าไปในบริบทเก่าคือ ในระบอบเก่า ซึ่งให้เห็นว่าคนในระบอบเก่ามีนิสัยไม่ดี และยังสร้างความชอบธรรมให้แก่พรรคไปด้วยว่าการที่คนในระบอบใหม่มีนิสัยและความประพฤติดีนั้นก็เนื่องมาจากการอบรมของพรรค ในบท “นางแก้วซัดซื่อ” ที่นางแก้วเก็บของของผู้อื่นได้แล้วนำมาประกาศหาเจ้าของ

“ ‘ถ้าอยู่ในระบอบเก่าเสียแล้วก็แม่นเสียเลย หายากที่สุดที่จะได้คืนจิ้งจี้ มีแต่พายุได้ระบอบใหม่อันสดใสของพวกเราเท่านั้นจึงได้เครื่องของที่เสียคืนมาคือเก่า เหมือนดั่งเงินจำนวนนี้ กีบหนึ่งก็บ่เสียเลย’...ความจริง พักและลัดตะบันสาทาละนะลัดปะชาทิปะไตปะชาชนลาว ล้างพะนังงาน ทะทาน คำหลวด ปะชาชนให้มีจิตใจซื่อสัต บอติสุต เอื้อเพื่อเพื่อแม่ ต่ออ้ายเอื้อยน้องและหมู่เพื่อนด้วยกัน พวกเขาควนอำเฮียนเอาน้ำใจซื่อสัตของนางแก้ว และแน่นนอนแล้วนางจะได้ฮับ คำย้อยขอจากชาวบ้านอย่างบ่ต้องสงไส” (วิชาหัดอ่าน ป.5 1979: 152)

ในด้านจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่นกลุ่มลาวเทิง และลาวสูงนั้น แบบเรียนไม่ได้กล่าวถึงมากนัก แต่ก็มีได้นำวัฒนธรรมพวกลาวลุ่มมาครอบงำวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์แต่อย่างใด(ยกเว้นเรื่องภาษาประจำชาติ) แต่จะเน้นวัฒนธรรมแบบชาตินิยมสังคมนิยมมากกว่า ในขณะที่เดียวกันแบบเรียนใช้ข้ออ้างในเรื่องการพัฒนา (จะกล่าวในหัวข้อถัดไป) เพื่อเข้าไปดูแลและเปลี่ยนแปลงชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของประชาชน

ในสังคมจริง รัฐตระหนักว่าในสังคมลาวลุ่มมีการเหยียดหรือมีอคติทางชาติพันธุ์ต่อลาวเทิงและลาวสูง มีคำล้อเลียนหรือเรื่องตลกเสียดสีแสดงนัยเหยียดหยาม แต่การแสดงออกเหล่านั้นไม่ได้แสดงออกต่อหน้าหรือในที่สาธารณะแต่อย่างใด ตัวอย่างในแบบเรียนสะท้อนข้อตระหนัก

ของรัฐในเรื่องนี้เห็นได้ชัด โดยมีน้ำเสียงในการรับรู้ปัญหาดังกล่าวจึงเรียกร้องไม่ให้มีการดูถูกจารีตประเพณีของชนเผ่าอื่น ๆ ยอมรับความหลากหลายของวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชาติ ดังในบท “สามัคคีทุกชนชาติ”

“พวกน้องจงฮักสาความสามัคคีฮักแพงหมู่กู๋ อย่าจำแนกชนชาติพวก
น้องควนถ่อกันเหมือนดังลูกแม่เดียว อย่าตีเตียนเยาะเย้ยหยอหยันกัน
กินอยู่ นุ่งถ่อหรือสำเนียงพาสาของหมู่กู๋ต่างชนชาติ ช่วยเหลือหมู่กู๋ซึ่ง
เป็นเผ่าชนต่างกันให้ดีในทุกด้าน ต้องฮักแพงนับถ่อชนชาติอื่นดังเดียว
กันชนชาติตน” (วิชาคุณสมบัติ ป. 1 1979: 62-63)

ความเสมอภาคกันของหญิงชาย เป็นอีกแง่หนึ่งของแนวคิดวัฒนธรรมใหม่ของรัฐ และ
แบบเรียนก็ได้ปลูกฝังแนวคิดดังกล่าว เช่นในบท “ดีใจเมื่อได้เฮ็ดเวียกส่วนฮ่วม” ที่เสนอว่างานที่ผู้
ชายทำได้เช่นการยกของ ผู้หญิงก็ทำได้เช่นกัน

“...‘ป่าคำเว้าด้วยความเบิกบานใจว่า ‘สะโหมนี้ชายและยิงสะเสมอ
พากัน ผู้ชายเฮ็ดได้แมยงก็เฮ็ดได้ เคื่องนี้หนักแท้ แต่พวกป่าหากพ้อม
เพียงกันสุมเพื่อแสงไฟก็สามาถหาไปได้ออก” (วิชาหัดอ่านป.1
ละบบบำลึงวัดทะนะท่า 1983: 32)

แม้แบบเรียนจะนำเสนอภาพความเสมอภาคของหญิงชายทั้งในด้านสิทธิหน้าที่และการ
ทำงาน แต่ในความเป็นจริงอัตราการรู้หนังสือของผู้หญิงลาวในตอนนั้น(จนถึงปัจจุบันด้วย)อยู่ใน
ระดับต่ำมาก เพราะยังมีความเชื่อตามจารีตประเพณีดั้งเดิมที่ว่า หน้าที่ของผู้หญิงคือ อยู่บ้านเลี้ยง
ลูก ทำอาหาร ทอผ้า เป็นต้น ดังนั้นผู้หญิงที่มีบทบาทเสมอภาคกับผู้ชายในเรื่องอาชีพการทำงานจึง
มีน้อยมาก

7. รัฐบาลและพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

พรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นสถาบันทางสังคมที่ได้รับการเน้นย้ำมากในแบบเรียนหลัก
สูตรนี้ ด้วยความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ภายในชาติถูกละเลยไปเพราะทุกกลุ่มต่างก็อยู่ภายใต้

การปกครองของพรรคเหมือนกัน จินตภาพของชาติในลักษณะเช่นนี้ทำให้แบบเรียนต้องเน้นเป็นธรรมดา

แบบเรียนจึงมักเสนอบทบาทของพรรคว่า ทำเพื่อประชาชน รับผิดชอบต่อประชาชน (วิชาหัดอ่าน ป. 3 บำรุงวิเศษนะทำ 1978: 33) ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองเพราะมีพรรคนำพา โดยบทบาทของพรรคคือผู้วางแผน ในแบบเรียนเสนอบทบาทของพรรคในการวางแผนงานต่าง ๆ ที่เต็มไปด้วยความสามารถ

“พัก(พรรค)คือดวงดอกไม้	ยามแบ่งเบยสี
พักคือมะนีอันแสนสวย	หน่วยงามคุณคำ
พักคือผู้นำอันแสนรู้	แสนดีแสนสะอาด (ฉลาด)
ปลดปล่อยชาติให้หลุดพ้น	จากมานฮ้ายหมูกา แท่นา...”

(วิชาหัดอ่าน ป.5 1979: 104)

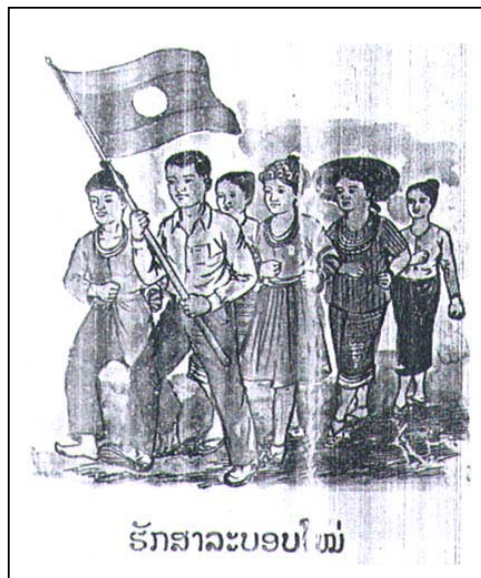
นอกจากนี้มักเสนอปัญหาของประชาชนที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก ไม่มีบริการด้านสาธารณสุข ไม่มีโรงเรียน แต่การอธิบายที่มาของปัญหาถูกทำให้เหลือแค่เพียงแค่สาเหตุเดียวคือเนื่องมาจากการปกครองของ “ระบอบเก่า” การแก้ปัญหาก็ง่ายมาก เพียงแค่อยู่ในระบอบใหม่ภายใต้การนำพาของพรรคและรัฐ ชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจและสังคมก็ดีขึ้นได้ในพริบตาเดียว ดังพ่อเฒ่าคำเก่งที่มีอาชีพทำไร่ทำสวนมากกว่า 20 ปีแล้ว

“แต่ละปีคอบข้าว ลูกเมีย ก็บ่พ้นจากความอดิหิว ตกทุกได้ยาก เอ็ดหลายแต่ได้กินน้อยบ่สมกับเทื่อแสง ...เมื่อคอบข้าวลูกเมียปะสบสะพาบ กานดั่งกล่าวนี้ ทางอำนาจปกครองเก่า ก็บ่ได้ให้ความยุติทำแต่ปะกานใด...ตกมาถึงปีนี้ เซ่งเป็นปีใหม่ ฟาใหม่ได้มาถึงแล้วด้วยความเอาใจใส่ช่วยเหลือจากอำนาจกานปกครองปะดิวัด...ซุมื้อนี้พ่อยังมีเวลาไปเขียนหนังสือ มีเวลาพักผ่อน พ่อดีใจเปียบดั่งได้เกิดใหม่...” (วิชาหัดอ่าน ป.5 1979: 57-58)

แม้โจทย์เลขในหลายข้อยังแฝงความหมายที่ว่าในระบอบใหม่ภายใต้การปกครองของพรรคสามารถทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าการปกครองในระบอบเก่า ยกตัวอย่างเช่น โจทย์ที่ว่า

“ สะโหมก่อนบ่ทันปดป๋อย ตาแสงคังมีนักเขียนชั้นมัดทะยมเพียงแต่ 6 คนเท่านั้น เดียวนี้มีนักเขียนชั้นมัดทะยม 36 คน ถามว่านักเขียนชั้นมัดทะยมเพิ่มขึ้นต้ม(อีก)จักคน? (วิชาเล็ก ป.3 1985: 27)

เมื่อแบบเรียนเสนอภาพว่าระบอบใหม่ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น รัฐในระบอบเก่าดูเหมือนว่าไม่เคยทำให้ชีวิตประชาชนผาสุกเลย นโยบายของรัฐในระบอบใหม่จึงได้รับการต้อนรับจากประชาชนอย่างดีตามไปด้วย เช่น การที่รัฐมีนโยบายให้ชาวนาทำนาแบบรวมหมู่ จึงได้รับการต้อนรับจากชาวนาอย่างดี

รูป 3 ประชาชนลาวทุกกลุ่มต่างเชื่อมั่นในระบอบใหม่ภายใต้การนำพาของพรรคและรัฐบาล (วิชาหัดอ่าน ป.1 1979)

ในความเป็นจริง นโยบายปฏิวัติความสัมพันธ์ทางการผลิตของรัฐบาลลาวในเรื่องระบบนา รวมที่ประกาศใช้ในปี ค.ศ. 1978 ประสบความล้มเหลวและต้องประกาศยกเลิกในปีต่อมา ซึ่งตรงกันข้ามสิ่งที่แบบเรียนนำเสนอ ระบบนารวมและการเก็บภาษีสินค้าเกษตรในเขตปกครองเก่าของลาวฝ่ายขวา ทำให้ชาวนาไม่พอใจและหลบหนีออกนอกประเทศ แม้รัฐบาลจะอาศัยแรงจูงใจด้าน

ชาตินิยมโดยพยายามอธิบายว่า การพึ่งตนเองและสร้างชาติจะทำให้ชาติเป็นอิสระและต่างชาติไม่อาจจะชี้นำใด ๆ ได้ แต่ก็ไม่เป็นผล

การไม่พอใจของชาวนาที่แสดงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อต่อต้านนโยบายเศรษฐกิจแบบรวมหมู่ นั้น มีผลทำให้รัฐต้องเปลี่ยนนโยบายโดยได้แสดงไว้ในมติของกองประชุมใหญ่ครั้งที่ 7 นั่นคือสหกรณ์รวมหมู่ถูกยกเลิก เห็นได้ชัดว่าในบริบททางสังคมเวลานั้น 85 เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งประเทศเป็นชาวนาซึ่งมีน้อยมากที่สามารถมีผลผลิตได้เหนือระดับการยังชีพ การปฏิวัติด้านการผลิตให้ประสบผลสำเร็จจึงมิใช่เรื่องง่ายนัก (Stuart-Fox 1986: 56)

การที่ผู้นำทางการเมืองในระดับชาติประกอบไปด้วยตัวแทนลาวเทิงและลาวสูงจำนวนไม่น้อย รัฐจึงให้ความสำคัญในการดำเนินนโยบายการเสริมสร้างเศรษฐกิจให้กับประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มลาวสูงและลาวเทิงให้รู้สึกเท่าเทียมกันกับลาวลุ่ม แต่แบบเรียนมักนำมามาตรฐานการใช้ชีวิตของลาวลุ่มเข้ามาเปรียบเทียบกับลาวเทิง ภาพที่ปรากฏในแบบเรียนกลุ่มลาวเทิงมักถูกสร้างให้เป็นสัญลักษณ์ “คนล้าหลัง ทุกข์ยาก” (วิชาคุณสมบัติ ป. 4 1979: 46) ซึ่งการอธิบายดังกล่าวออกจะให้ภาพลาวเทิงแบบสุดขั้วจนเกินไป เพราะแท้จริงแล้วลาวเทิงมีวัฒนธรรมในแบบฉบับของตัวเอง (สุภชัย 2545) แต่วิธีการที่แบบเรียนนำเสนอส่งผลกระทบ คือยังทำให้เห็นภาพการทำงานที่มีประสิทธิภาพของพรรคหรือรัฐชัดเจนขึ้นเมื่อสามารถจัดการความทุกข์ยากแก่ประชาชนได้

ในส่วนกลุ่มลาวสูงนั้น เนื่องจากในบริบททางการเมืองและสังคมในขณะนั้น มีกลุ่มม้งที่ยังคงปฏิบัติกองโจรต่อต้านรัฐบาลในเขตภูคอยและโฆษณาชวนเชื่อกลุ่มม้งที่อยู่ในประเทศลาวเกิดปัญหาด้านความมั่นคงแก่ประเทศ พรรคจึงแก้ปัญหาดังกล่าว แนวทางหนึ่งคือการย้ายคนเผ่าม้งลงจากเขตภูคอยลงมาสู่พื้นราบ โดยให้เหตุผลว่าเพื่อลดการทำลายป่า และเหตุในด้าน “การพัฒนา” นั่นคือเพื่อความสะดวกในการสร้างเศรษฐกิจที่ดีให้แก่กลุ่มคนดังกล่าว ตรงกันข้ามกับมโนทัศน์ในแบบเรียน

“ในเขตปดป้อยในเมื่อก่อน ก็คือปะจวบันพักปะชาชนปะติวิคลาวเฮาบได้ลดละในความเอาใจใส่แก้ไขชีวิตกานเป็นอยู่ของปะชาชน ได้แนะนำปะชาชนเฮ็ดไฮ่ชานาอย่างมีแผนกานสอดคล้องกับทิศทาง อักสาป่าไม้ ละคมปะชาชนจากพูคอยลงมาเฮ็ดนาอยู่ทุ่งเพียง(ทุ่งราบ) ละคมปะชาชนถางป่าเฮ็ดสับข้าวเฮ็ดนาเพียง นาขึ้นใด(บ่ให้ถางป่าแก่) เกียงคู่กับกานเฮ็ดไฮ่ชานายังได้แนะนำให้ปะชาชนปลูกต้นไม้อุดสาเหท่า...”
(วิชาวิทยาศาสตร์ ป.5 1988: 26-27)

ในโจทย์เลขก็ยังมีนัยยะสนับสนุนแนวคิดการอพยพชาวเขาให้ลงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ลุ่ม เพื่อจะได้ทำไร่นาและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังตัวอย่าง

“เพื่อยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ประชาชนบ้านคาชนชาดชาวพ
คอยแห่งหนึ่งได้หันไปอาศัยจากกานเฮ็ดไโฮลงมาเฮ็ดนาอย่างเป็นชะ
บวนได้ 585,090.6 ไร่ ถามว่ามีจักเฮ็ดนา?” (บดเฟ็กหัดเลก ป.5 1985:
52)

ในขณะเดียวกันปัญหาความมั่นคงของชาติจาก “พวกปะติกัน” ยังถูกนำเสนอ แต่เป้าหมาย เพื่อแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพพรรคหรือรัฐในการจัดการกับปัญหา เพื่อสร้างความชอบธรรมในการปกครองประเทศชาติมากกว่าอย่างใดอื่น แบบเรียนเสนอภาพของ “พวกปะติกัน” เป็นคนไม่ดี เข้ามาก่อความสงบสุขของประชาชนในระบอบใหม่ ดังในบทเด็กน้อยผู้มีสติรักชาติ (วิชาหัดอ่านพากล่าวเรื่อง ป.5 1979: 9-10) โดยมีเด็กทั้งสามคนกำลังเล่นกันอยู่ และเห็นคนแปลกหน้าทำทางไม่มีจึงได้ไปแจ้งกองหลอน ทำให้กองหลอนสามารถจับตัวชายแปลกหน้าไว้ได้

แบบเรียนได้เสนอถึงจุดจบของปัญหาว่า พวกปฏิการเข้ามาบ่อนทำลายความมั่นคงจะถูกกองหลอนปราบปรามหรือจับได้ไปได้ทุกครั้งไป ทำให้นักเรียนตระหนักถึงประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่รัฐหรือองค์การปกครอง

นอกจากนี้เพื่อสร้างความชอบธรรมในการปกครองประเทศชาติ แบบเรียนจึงมักใช้วิธีการกล่าวถึงความสำคัญของพรรคในมิติทางประวัติศาสตร์ด้วยว่าเป็นผู้ปลดปล่อยชาติ ดังนั้นทุกคนควรจะรักแวงพรรค อาจกล่าวได้ว่าพรรคถูกแบบเรียนสร้างให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นชาตินิยม นั่นคือ อุดมการณ์สังคมนิยมและพรรคช่วยชาติให้พ้นภัย และรักษาความเป็นชาติให้อยู่ต่อไปได้

“พักปะชาชนปะติวัดลาวเป็นผู้นำพาปะชาชนเฮาต่อสู้จับไล่จักกะพัด
อเมริกาผู้สุกฮานและลูกมือของมันเพื่อนำเอะลาดและปะชาทิปะไต
มาสู่ปะชาชนเรา พวกน้องได้ฮ้ำเฮียนก็ฮ้อน(เพราะ)มีพักปะชาชนปะติ
วัดลาวดังนั้นเฮาจึงต้องฮ้อนคุณ และฮักแวงพักปะชาชนปะติวัดลาว”
(วิชาคุณสมบัติ ป.4 1979: 47)

แต่ในความเป็นจริงแล้ว มีผู้วิจารณ์กันว่ารัฐบาลลาวมีปัญหาในการปกครองและบริหารในระยะ 2 ปีแรกอย่างมาก ทำให้ข้าราชการเก่าไม่พอใจและหลบหนีออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ระบบบังคับบัญชาโดยระบบทหารที่เคยใช้ในเขตปลดปล่อยมักจะเกิดปัญหาเมื่อนำมาใช้ในเมืองใหญ่ ความสับสนวุ่นวายในการบริหารงานในระบบราชการ ทำให้ในปี ค.ศ. 1976 ผู้นำพรรคระดับสูงเช่น หนุฮัก พุมสะหวัน ต้องเดินทางไปตรวจตราการทำงานของสมาชิกพรรคที่แขวงสะหวันนะเขต และได้ประณามการทำงานของสมาชิกพรรคอย่างรุนแรงว่า สมาชิกพรรคได้ปกครองประชาชนด้วยการใช้ระบบศักดินาใหม่แทนระบบศักดินาเก่า (สุรัช 2542: 70-73)

ในขณะเดียวกันอีกมิติหนึ่งของพรรคที่ถูกเน้นย้ำคือ มิติบุคคล อันหมายถึง “ผู้นำ” ของพรรค โดยผู้นำคือ ผู้นำพาปวงชนลาวดำเนินการต่อสู้ เพื่อสันติภาพและเอกราชของชาติ และเป็นผู้ที่พัฒนาประเทศทำให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ ประชาธิปไตย อยู่ดีกินดี ดังนั้นเราจะต้อง “ฮักแพงและนับถือท่านผู้นำ” (วิชาคุณสมบัติ ป. 4 1979: 50, วิชาคุณสมบัติ ป.5 1979: 41)

ผู้นำที่เป็นบุคคลและถูกกล่าวถึงมากที่สุดในแบบเรียนคือ “ท่านสุพานวง” ท่านสุพานวงถูกทำให้กลายเป็นสัญลักษณ์หรือตัวแทนของ “ชาติ” เนื่องจากการช่วยเหลือผู้นำในห้วงเวลาดังกล่าวนั้นถือว่าเป็นการรักชาติเสียทีเดียว (วิชาคุณสมบัติ ป.5 1979: 43) การใช้สรรพนามว่า “ลุงสุพานวง” ที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในแบบเรียนดูเหมือนว่ารัฐกำลังทำให้ท่านสุพานวงกลายเป็นเหมือนลุงโฮ(โฮจิมินห์)

8. ศัตรูและพันธมิตรของชาติ

จินตนาการในเรื่องชาติก็คือ จินตนาการที่ก่อให้เกิด “พวกเรา” และก่อให้เกิด “พวกเขา” เนื่องจากปัญหาของชาติในขณะนั้นคือปัญหาเรื่องความมั่นคงของระบอบใหม่ และปัญหาเรื่องเศรษฐกิจและสังคมอันเป็นผลมาจากระบอบเก่า จึงเป็นธรรมดาอยู่แล้วที่ระบอบใหม่จะต้องสร้าง “คนอื่น” ที่จะมาบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเองว่าปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากการความล้มเหลวหรือการบริหารบ้านเมืองที่บกพร่องของรัฐในระบอบใหม่

ในแบบเรียนลาวจึงปรากฏเรื่อง “การรักษาความลับของชาติ” อยู่ทั่วไป แน่นนอนว่าเด็กนักเรียนคงไม่สามารถครอบครองความลับของชาติได้แต่อย่างใด การเสนอเรื่องการรักษาความลับของชาติจึงเป็นเรื่องของการปลูกสำนึกความรักชาติ ทำให้มองเห็นว่า “พวกเรา” กำลังต่อสู้กับศัตรูที่เป็น “พวกเขา” เหล่านั้น ดังเช่น

“ตามปกกะติพวกนักสืบมักชอบมักถามและซื้อจ้าง เพื่ออยากรู้ความลับของท้องถิ่นและของลัค(รัฐ) เพื่อพวกมันจะหาวิธีทำลาย ดังนั้นพวกเสียดังกล่าวความลับให้” (วิชาคุณสมบัติ ป. 4 1979: 73)

ศัตรูของชาติหมายเลขหนึ่งในแบบเรียนคือ “สหรัฐอเมริกา” สงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักร โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้หนุนหลังสำคัญกับฝ่ายปะเทศลาวซึ่งต่อมาได้รับชัยชนะและประกาศจัดตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน และมีบทบาทสำคัญต่อการเขียนแบบเรียนนี้ จึงไม่น่าแปลกใจว่าในแบบเรียนชั้นประถมในหลักสูตรที่ผลิตขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวจะมี “จ๊กกะพัคอเมริกา” เป็นศัตรูตัวสำคัญของชาติ นอกจากจะสร้างความชอบธรรมให้กับระบอบใหม่ที่สามารกู้เอกราชของชาติกลับคืนมาและขับไล่ศัตรูของชาติออกไปได้ แล้วยังเป็นการเน้น “ความจริง” ในโครงเรื่องของประวัติศาสตร์ด้วย

การเล่าเรื่องในแบบเรียนมีลักษณะคล้ายเป็นละครหรือเรื่องสั้น เป็นการปลุกจิตสำนึกความเป็นชาติได้เป็นอย่างดี และเป็นสำนึกที่ออกจะรุนแรงอยู่สักหน่อย เพราะให้ภาพที่โหดร้ายป่าเถื่อนของสหรัฐอเมริกาที่ทิ้งระเบิดทำลายบ้านเรือน เผ่นฆ่าประชาชนและเด็ก ผู้หญิง หรือคนแก่ ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจและเกลียดแค้นสหรัฐอเมริกา ดังในบท “เกลียดแค้นจ๊กกะพัคอเมริกาผู้สุกฮาน(รุกราน) เลื่อง: จ๊กกะพัคอเมริกามึงต้องตาย”

“เมื่อ(วัน)หนึ่งบัวสอนพ้อมด้วยพ่อแม่ พวม(กำลัง)เสียหยาสวนมันตันอยู่ข้างบ้าน พอดิยน(เครื่องบิน)อเมริกาบินมาสักหัวลงยังทำลายเฮือนชานบ้านช่อง เฮ็ดให้แม่ถูกบาดเจ็บ น่องน้อยตายคาหลังแม่ เสียขายน่อง อิดูแม่ แม่เถ่า(เฒ่า)และบัวสอน ฮ้องให้หลายที่สุด ส่วนพ่อของบัวสอนบ่ให้ แต่สองหน่วยตาแดงเข้ม ทั้งฮ้องขึ้นหมดแสงว่า ‘จ๊กกะพัคอเมริกามึงต้องตาย หนีเลือดต้องใช้ด้วยเลือด’” (วิชาคุณสมบัติ ป.1 1979: 64-65)

ความรู้สึกเกลียดแค้น “ศัตรูของชาติ” ในแบบเรียนนอกจากจะเล่าเรื่องแนวสะเทือนใจแล้ว ถ้อยคำและสรรพนามแทนสหรัฐอเมริกาในแบบเรียนออกจะเป็นคำที่รุนแรงและแสดงออกอย่างชัดแจ้งถึงความเกลียดแค้นศัตรู เช่น จ๊กกะพัคอเมริกามึงต้องตาย (วิชาคุณสมบัติ ป.1 1979: 65) ถ้าจะเปรียบให้หมายว่าหมามันชั่ว แต่มันยังดีกว่าอเมริกา (วิชาหัดอ่าน ป.3 ระบบบำลึงวัดทะนะทำ 1978: 11)

รูป 4 สหรัฐอเมริกา “ศัตรูของชาติ” ที่โหดร้าย
ทิ้งระเบิดทำลายบ้านเรือนประชาชนลาว
(วิชาคุณสมบัติ ป.5 1979)

รูป 5 ทหารยิงเครื่องบินของศัตรู
(วิชาหัดอ่าน ป.3 1984)

นอกจากสหรัฐอเมริกาเป็นศัตรูของชาติแล้ว “ลูกเหล็กดินมือ” ของสหรัฐอเมริกาก็เป็นศัตรูอีกเช่นกัน แม้แบบเรียนจะมีได้กล่าวถึงว่าใครคือลูกเหล็กดินมือของสหรัฐอเมริกาแต่สามารถเข้าใจได้ไม่ยากว่าหมายถึง คนในฝ่ายรัฐบาลระบอบเก่าและประเทศไทย ด้วยสงครามปลดปล่อยชาติที่สหรัฐอเมริกาและไทยเข้าแทรกแซงลาวทำให้ตั้งแต่นั้นลาวไม่เคยไว้วางใจประเทศไทยตลอดมา ดังในบท “อ่านหนังสือพิมพ์และฟังวิทยุมิปะโฮยด”

“...แต่สิ่งสำคัญพวกเขาคอนเอาใจใส่ติดตามฟังวิทยุแห่งชาดลาวของพวกเข่า ยังลืตึกว่าไปมาฟังแต่วิทยุของปะเทศทุนนิยมที่จำวขายสินค้าน้ำและยัวะเข้าคนให้หลงไปในทางที่บ่ถูกต้องเท่านั้น” (วิชาหัดอ่าน ป.1
ระบบบำลวงวัดทะนะทำ 1983: 75)

เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ลาวจะอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศสยาวนานกว่า 60 ปี แต่ในแบบเรียนฝรั่งเศสมักไม่ถูกโจมตีหรือกล่าวถึงมากนักในฐานะศัตรูของชาติเมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา

นอกจากศัตรูของชาติในแบบเรียนจะเป็นชาติอื่นแล้ว “ศักดินา” และ“ลัทธิทุนนิยม” ที่อยู่ภายใต้ระบอบปกครองเก่านั้นถือเป็นศัตรูสำคัญอีกคนหนึ่งของชาติ เพราะการเอารัดเอาเปรียบผู้ออกแรงงาน สังคมฟุ่มเฟือย อาชีพลักษณะนายทุนเช่น พ่อค้าแม่ค้า จึงถูกมองว่าเป็นอาชีพที่ไม่ดี เพราะมีลักษณะเป็นนายทุนและเป็นศัตรูต่อระบบสังคมนิยม แม้แบบเรียนอาจจะไม่ได้กล่าวโดยตรงว่าอาชีพพ่อค้าแม่ค้าไม่ดี แต่มิเช่นนั้น เพราะบอกว่าต้องการให้ประชาชนเปลี่ยนอาชีพ ดังในบทเปลี่ยนอาชีพลงเห็ดนา

“สะพานผู้ที่ยังค้าขายอยู่นั้น อำนาจกานปกครองปะติวิธก็ได้ช่วยเหลือ
เบี่ยงเบนอำนาจความสะดวกให้ทุกด้าน และได้ชอกรู้ ความตัดสินใจ
ของเขาเจ้าในกานดำเนินอาชีพอันมั่นคงเพื่อลัดจะมีช่องทางช่วยเหลือ
ในกานเปลี่ยนอาชีพใหม่” (วิชาหัดอ่าน ป.3 1984: 176)

แต่ในแบบเรียนก็ได้บอกว่า แท้จริงแล้วหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลยึดกิจการของเอกชน หรือไม่ก็บีบบังคับให้พ่อค้าต้องขายสินค้าแก่รัฐบาลทั้งหมดในราคาระงับตามอัตราแลกเปลี่ยนของรัฐบาล ยังผลให้พ่อค้าปิดกิจการและเดินทางออกนอกประเทศ

ส่วนพันธมิตรของชาติในแบบเรียนคือ เวียดนามและกัมพูชา พร้อมทั้งประเทศสังคมนิยมอื่น ๆ เนื่องจากมีศัตรูคนเดียวกันคือ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา ดังในบท “สามก๊กลาว-เวียดนาม” ที่อธิบายว่าแม้ทั้งสามประเทศจะมีกำลังน้อย แต่มีจิตใจยิ่งใหญ่ที่จะร่วมมือกันต่อสู้อย่างกล้าหาญตีฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาจนพ่ายแพ้ (วิชาหัดอ่าน ป.3 1984: 147)

จะเห็นได้ว่าตลอดช่วงเวลาตั้งแต่มีการใช้หลักสูตรประถมศึกษา ค.ศ. 1975 จนถึง 1990 นั้น การสร้างสำนึกความเป็นชาติในแบบเรียนยังคงลักษณะของ “ชาติ” ตามแนวทางสังคมนิยม “แบบลาว” ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น โดยพยายามขยายสำนึกนั้นไปสู่กลุ่มชาติพันธุ์ด้วย

สำนึกความเป็นชาติในแบบเรียนชั้นประถม ค.ศ. 1991 - 2000

แบบเรียนที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์คือ

1. วิชาพาสถาฬว ป.1 (1994) ป.2 (1999) ป.3 (1999) ป.4 (1997) และ ป.5 (1997)
2. วิชาโลกอ้อมตัวเรา ป.4 (1997) และ ป.5 (1997)
3. วิชาคะณิตสาค ป. 1 (1994) ป.2 (1999) ป. 3 (1999) ป. 4 (1997) และ ป. 5 (1997)

1. ความหมายของ “ชาติ”

จินตนาการในเรื่องชาติในแบบเรียนยังคงไม่เปลี่ยนแปลงในเรื่องการยอมรับถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีในชาติ คนในชาติจึงยังสามัคคีกัน ไม่มีความขัดแย้งใด ๆ เช่นเดิม

“ประชาชนของประเทศเรา ประกอบด้วยหลายชนชาติชนเผ่า ซึ่งแจกจ่ายอยู่ตามเขตแขวงต่าง ๆ ในทั่วประเทศ แต่ใด ๆ มา ประชาชนลาวมีมโนเชื่อสามัคคีอีกแพง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความค้ำจุนจะหย้นเพียรในกานออกแสงงานเพิ่มพูนผลิตผล และสร้างบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดมา” (วิชาพาสาลาว ป. 4 1997: 91)

โดยความหมายของชาติในแบบเรียนหลักสูตรนี้ถูกอธิบายในแง่ของรัฐหรือประเทศ นั่นคือมีพื้นที่ที่แน่นอน มีพลเมืองลาวอาศัยอยู่ โดยพลเมืองลาวนี้มีความหลากหลายชนเผ่า แต่ประชาชนลาวก็รักแพงสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังในบท “ถิ่นฐานเมืองลาว”

“ดินแดนที่คนลาวดำรงชีวิตอยู่ทุกมือนี่เ็นว่าประเทศลาว คนลาวอาศัยอยู่ดินแดนตอนนี้เป็นเวลาคนนานแล้ว ประเทศเานี้มีเนื้อที่กว้างประมาณ 236,800 ตารางกิโลเมตร มีพลเมืองประมาณ 4,700,000 กว่าคน...ประชาชนของประเทศเราประกอบด้วยหลายชนชาติชนเผ่า...ประชาชนลาวมีมโนเชื่อสามัคคีอีกแพง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความค้ำจุนจะหย้นเพียรในกานออกแสงงานเพิ่มพูนผลิตผล และสร้างบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดมา” (วิชาพาสาลาว ป. 4 1997: 90-91)

นอกจากนี้แบบเรียนยังอธิบายถึงลักษณะขอบเขตของประเทศที่ชัดเจน นั่นคือ มีชายแดนยังติดกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ เวียดนาม ไทย กัมพูชา และจีน โดยปรากฏแผนที่ประเทศลาวอยู่ทั่วไปในทุกวิชา นอกจากนี้ยังมีโจทย์ปัญหาหลายข้อในวิชาคณิตศาสตร์ที่มักจะให้รายชื่อเมืองสำคัญต่าง ๆ ในประเทศ แล้วให้หาระยะทาง ซึ่งการประยุกต์โจทย์ปัญหาดังกล่าว สามารถดึงจินตนาการเกี่ยวกับขอบเขตของราชอาณาจักรลาวให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมได้เป็นอย่างดี เช่น

“จังกายตาลางใส่ปิ่นเงินแล้วจัดซื้อของเมืองตามลำดับ แต่ให้หาไก่
โดยเทียบใส่ตะกอนหลวงเวียงจันทน์” (วิชาคณะนิคศาต ป.2 1999: 175)

ໄລຍະທາງເປັນ ກິໂລແມັດ	ແຕ່ນະຄອນຫຼວງ ວຽງຈັນເຖິງ
150	ປາກຊັນ
343	ທ່າແຂກ
384	ຫຼວງພະບາງ
380	ຊຽງຂວາງ
470	ສະຫວັນນະເຂດ
154	ວັງວຽງ

รูป 6 โจทย์เลขเพื่อตึงจินตนาการรัฐชาติให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม (วิชาคณิตศาสตร์ ป.2 1999)

2. ความรักชาติ

การรักษาพิษงูชาตินั้น แบบเรียนในหลักสูตรนี้ไม่ต่างจากในแบบเรียนหลักสูตรที่แล้วคือ รักษาดีต้องรักคนทั้งหลายที่อยู่ในชาติ รักผู้นำ รักสังคมระบอบใหม่ รักผู้ออกแรงงานที่ทำให้ประเทศชาติรุ่งเรือง

“อีกชาดแม่นักบ้าน	พ่อแม่ของตน
อีกหอมคนทั้งหลาย	ที่อยู่ดินตอนนี้
อีกผู้นำพาพ้อม	สังคมละบอบใหม่
อีกแรงงานก่อสร้าง	ให้ลาวนี้รุ่งเรือง นั้นแล้ว..”

(วิชาพาสาลาว ป. 2 1999: 59)

เมื่อความหมายของชาติถูกอธิบายในแง่รัฐหรือประเทศ มีพื้นที่ มีพลเมือง ความรักชาติของพลเมืองส่วนหนึ่งก็คือ การมีหน้าที่รับผิดชอบ โดยแบบเรียนในหลักสูตรนี้ได้อ้างจากรัฐธรรมนูญ

ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ปี ค.ศ. 1991 หน้าที่ได้รับผิดชอบของพลเมืองลาวในแบบเรียนหลักสูตรนี้ได้แก่

“หน้าที่เสียภาษีอากรให้ลัด หน้าที่รักษาความสามัคคีของคนทั้งชาติ
หน้าที่ป้องกันชาติ หน้าที่ในการปกป้องรักษาผลประโยชน์ของชาติ
งามของชาติ...” (วิชาโลกอ้อมตัวเรา ป. 5 1997: 145-146)

แม้แบบเรียนบอกถึงหน้าที่พลเมือง แต่ก็ยังคงละเลยเรื่องสิทธิเสรีภาพของพลเมืองเช่นเดิม
แต่กลับเรียกร้องให้พลเมืองที่รักชาติต้องเสียสละเพื่อชาติ

“ก่อนอื่นหมดประชาชนบนละเมืองทั้งหลาย ต้องศึกษาอ่านเขียนเพื่อให้มี
วิชาความรู้ ให้จะหยั่งหมั่นเพียรต่อหน้าที่เวียกงานซื้อสัตย์จะลิด นับ
ถือระเบียบวินัย กตหมายบ้านเมือง และยอมเสียสละทุกสิ่งทุกอย่าง
เพื่อชาติในยามจำเป็น” (วิชาพาสาลาว ป.5 1997: 107)

ในแบบเรียนหลักสูตรที่แล้ว การรักและรู้บุญคุณชาวนาและผู้ออกแรงงานก็เปรียบเสมือน
ความรักชาติ แต่อย่างไรก็ดีแบบเรียนในหลักสูตรนี้ ชาวนาและกรรมกรแม้จะได้รับความยกย่องจาก
แบบเรียนอยู่บ้าง แต่ไม่บ่อยและมากเท่ากับในแบบเรียนหลักสูตรที่แล้ว ซึ่งเข้าใจได้ว่าเศรษฐกิจ
แบบทุนนิยม ทำให้การพัฒนาทางเทคโนโลยีของประเทศมีมากขึ้น ชนชั้นกรรมกรและชาวนาจึง
ค่อย ๆ ถูกพลังการผลิตดันออกไปจากสาระบบของการผลิตของสังคมไป บทบาทของชนชั้น
กรรมกรหรือชาวนาจึงถูกลิดรอนลงอย่างไม่ต้องสงสัย

แต่อย่างไรก็ตาม แบบเรียนยังคงยกย่องอาชีพชาวนาว่าสืบพ่อค้าก็ต้องมาไหว้ชาวนา เพราะ
ถ้าไม่มีชาวนาคงอดตาย แต่ไม่ได้บอกว่าแท้จริงแล้วพ่อค้าหรือชาวนาใครมีเงินและฐานะดีกว่ากัน
ดังบทกลอน

“คนโบราณเคยว่า	มีหลายความที่มันถูก
เห็นว่าสืบพ่อค้า-ชาวพ่อค้า	ก็มาไหว้พ่อนา
คนเกิดมายืนยาวย่อน	มีกินจึงคงอยู่
บ่มีข้าวอยู่ท้อง	ชินนอนลื้อยุบเป็นแท้อย

(วิชาพาสาลาว ป. 5 1997: 64)

3. ประวัติศาสตร์และความทรงจำของชาติ

แบบเรียนลาวยังคงไว้ซึ่งการบอกเล่าถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของตนเอง และมีลาวเทิงและลาวลุ่มอยู่ในประวัติศาสตร์ชาติด้วย นักเรียนลาวจะเริ่มเรียนประวัติศาสตร์ลาวอย่างละเอียดเป็นครั้งแรกจากแบบเรียนวิชาโลกอ้อมตัวเรา ชั้นป. 4 – ป. 5 (1997) โดยประวัติศาสตร์ลาวในแบบเรียนยึดหลักวัตถุนิยมการค้นคว้าประวัติศาสตร์ของลัทธิมาร์กซ์-เลนินอย่างเข้มงวด โดยประวัติศาสตร์ในแบบเรียนหลักสูตรนี้ กล่าวถึงกำเนิดชาติลาวในแนวทฤษฎีที่เชื่อว่า อ้ายลาวได้สู้รบกับคนจีน แล้วจึงอพยพลงมาสร้างอาณาจักรน่านเจ้า ภายหลังถูกจีนรุกรานอีก จึงอพยพลงมาทางใต้ ซึ่งเดิมเป็นดินแดนที่อยู่ของขอม มอญ ละว้า แล้วต่อมาจึงตั้งบ้านเมืองเป็นอาณาจักรล้านช้าง (วิชาโลกอ้อมตัว ป.4 1997: 95)

“ดินแดนแหลมทอง เชิงชนชาดอ้ายลาว ได้พากันอพยพลงมาตั้งหมั้น เป็นอาณาจักรลาวล้านช้างมาแล้วนั้น เดิมก็เป็นที่อยู่ของชนชาดขอม มอน ละว้า เมื่อชนชาดอ้ายลาวได้อพยพลงมาทางใต้ ก็ค่อยแซกซึม ค้างลงชีวิตร่วมกับบันดาชนชาดที่มาอยู่ก่อนเพื่อละก้ำว และได้ชะหยายตัวลงมาทางใต้ตามลำดับ แล้วพ้อมกันสร้างเป็นอาณาจักรหนึ่งขึ้นชื่อว่าอาณาจักรล้านช้าง” (วิชาโลกอ้อมตัว ป.4 1997: 95-96)

การอธิบายการเข้ามาของพวกอ้ายลาวในดินแดนที่เดิมเป็นของมอญและขอมนั้น มีลักษณะประนีประนอมอยู่มาก ไม่ได้อธิบายในแนวที่ว่าพวกคนลาวหนีคนจีนลงมาแย่งดินแดนของมอญกับขอมหรือ แต่กลับบอกว่า “ค่อยแซกซึมค้างลงชีวิตร่วมกับบันดาชนชาด ที่มาอยู่ก่อนเพื่อละก้ำว” การอธิบายเช่นนี้มีเหตุผลเนื่องเพราะ อย่างน้อยกลุ่มลาวเทิงซึ่งเป็นประชาชนลาวกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อในสงครามปลดปล่อยชาติ ประวัติศาสตร์ดังกล่าวจึงต้องกล่าวไปทางทิศทางสมานฉันท์ไม่ใช่การยุยงให้แตกแยกกัน

ประวัติศาสตร์ลาวยังเน้นย้ำเสมอถึงดินแดนอาณาจักรลาวล้านช้างที่กว้างใหญ่ไพศาล รวมดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยด้วย เข้าใจว่าเป็นการพยายามที่จะขจัดความน้อยเนื้อต่ำใจที่ลาวถูกไทยสร้างให้เป็น “ผู้น้อย” ที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของไทย ประวัติศาสตร์ลาวในแนวนี้นี้จึงเป็นสร้างความภาคภูมิใจให้แก่คนลาว ว่าในอดีตไทยก็เคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของ “ชาดลาว” มาก่อน แบบเรียนหลักสูตรนี้ยังแสดงแผนที่ประกอบถึงดินแดนไทยที่ตกอยู่ภายใต้อาณาจักรล้านช้างด้วย

จากต่างประเทศด้วย เหตุการณ์ดังกล่าวได้รับความสำคัญถึงกับมีคำถามท้ายบทเรียนว่า “*งานยี่ดำนาคที่อสูดท้ายในขอบเขตทั่วประเทศ แม่นยู่ไส? วันที่ เดือนปีใด?*” (วิชาโลกอ้อมตัวเรา ป. 5 1997: 135)

นอกจากนี้ยังเน้นย้ำถึงเหตุการณ์การร่วมต่อต้านการแทรกแซงของสหรัฐอเมริกาของประชาชนบรรดาเผ่า จนในที่สุดพรรคสามารถยึดอำนาจและก่อตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ในวันที่ 2 ธันวาคม 1975 แต่ประวัติศาสตร์ดังกล่าวกลับไม่กล่าวถึงชะตากรรมของกษัตริย์องค์สุดท้ายของลาวแต่อย่างใด

4. วีรบุรุษของชาติ

การที่ประวัติศาสตร์ชาติที่เน้นย้ำถึงอาณาจักรล้านช้างที่เคยรุ่งเรืองและยิ่งใหญ่ในอดีต ได้กลายเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดวีรบุรุษของชาติ “มากมาย” ในแบบเรียนหลักสูตรนี้ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจว่า “วีรบุรุษของชาติ” จึงอยู่ในวงกษัตริย์หลายพระองค์ทีเดียว ได้แก่ เจ้าฟ้ากุ้งได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษลาว เป็นผู้รวบรวมเมืองต่างๆ ก่อตั้งอาณาจักรล้านช้าง เจ้าไชยเชษฐาธิลาต ผู้มีวิญญานแห่งความรักชาติอย่างแรงกล้า รวมถึงเจ้าอะนูงซึ่งเป็นวีรบุรุษชาติลาวผู้ยิ่งใหญ่ที่มีน้ำใจรักชาติ

วีรกรรมของเจ้าอะนูงได้รับการบอกข้มากเป็นพิเศษ ด้วยประวัติศาสตร์ในแบบเรียนตอนเกี่ยวข้องกับไทยเป็นส่วนใหญ่ เพราะในห้วงเวลานั้นผู้นำอาณาจักรได้แตกแยก ไทยจึงฉวยโอกาสเข้ามายึดเป็นเมืองขึ้น ในช่วงเวลาดังกล่าวไทยเป็น “ผู้รุกราน” กตัญญูคิดคนลาวอย่างหนักหน่วง (วิชาโลกอ้อมตัวเรา ป. 4 1997: 114) ในช่วงเวลาที่ตกเป็นเมืองขึ้นของไทย แบบเรียนลาวในหลักสูตรนี้ก็ไม่ได้แตกต่างกับหลักสูตรที่แล้ว คือเหตุการณ์ดังกล่าวได้สร้างวีรบุรุษของชาติลาวขึ้น คือ “เจ้าอะนูง”

แบบเรียนลาวก่อนข้างให้ความสำคัญต่อภาระกิจกอบกู้เอกราชของเจ้าอะนูงอย่างมากถึงขนาดเขียนแผนการวางแผนการเคลื่อนทัพมุ่งหน้าสู่กรุงเทพฯ ไทยกลายเป็น “ผู้ร้าย” ในประวัติศาสตร์ชุดนี้ โดยแบบเรียนอธิบายสาเหตุในการยกกองทัพเข้ามาของเจ้าอะนูงว่ามีได้มีเจตนาเพื่อรุกรานหรือแย่งเอาดินแดนของไทย แต่เพื่อมากกว่าต่อต้านผู้คนลาวกลับไปยังดินแดนบ้านเกิด คนลาวในประวัติศาสตร์จึงเป็นผู้รักความยุติธรรม รักอิสระเสรีภาพ

“เจ้าอานูได้ฮ้องขอให้เจ้าแผ่นดินสะหยามส่งคอบคัวคนลาวที่ถูกบังคับ
ไปบพะยบไปอยู่สะหยามแต่คาก่อนนั้นกับคีนมาอยู่อานาจักล้าน

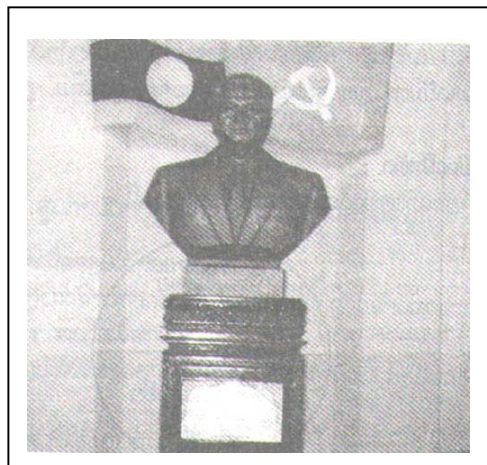
ผู้นำพรรค เช่น ไกสอน พมวิหาน ถูกกล่าวถึงในแนวทางขบถในประวัติศาสตร์ว่าเป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในช่วงปฏิวัติ เป็นผู้บัญชาการกองทัพลาวอิสระที่ก่อสร้างในวันที่ 20 มกราคม ค.ศ. 1949 และเป็นเลขานุการใหญ่ของพรรค รวมถึงเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ค.ศ. 1975

ในแบบเรียนวิชาคณิตศาสตร์ยังเพิ่มเน้นบทบาทของท่านไกสอน พมวิหาน โดยในโจทย์ปัญหาที่มีภาพรูปปั้นของท่านไกสอน พมวิหาน อดีตประธานประเทศที่มีภาพพจน์เป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่แล้วให้นักเรียน “จงชอหาหัวข้อของแต่ละข่าวควาลุ่ม(ข้างล่างนี้)” (วิชาคณิตศาต ป. 5 1997: 44)

ปัจจุบันรัฐใช้ท่านไกสอน พมวิหาน เป็นสัญลักษณ์ของศูนย์รวมจิตใจของประชาชนให้เชื่อมั่นในบทบาทของพรรค เพราะถือเป็นวีรบุรุษที่นำการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศเข้าสู่ระบอบสังคมนิยมในปี ค.ศ. 1975 และเป็นที่น่าสังเกตว่ารูปของไกสอน พมวิหาน ปรากฏอยู่หลายภาพในแบบเรียนหลักสูตรนี้ ในขณะที่แบบเรียนหลักสูตรที่แล้ว ไม่มีรูปไกสอนเลย มีแต่รูปท่านสุพานวง

รูป 9 ไกสอน อ่านคำประกาศสร้างตั้งส.ป.ป. ลาว
(วิชาโลกอ้อมตัวเรา ป.5 1997)

รูป 10 รูปปั้นไกสอน พมวิหาน
(วิชาคณิตศาต ป.5 1997)

ด้วยที่มโนทัศน์ในเรื่องชาติที่ปรากฏในแบบเรียนไม่ได้แตกต่างอะไรกับที่พบได้สังคม จึงไม่น่าแปลกใจเลยถึงความสอดคล้องในเรื่องบุคคลสำคัญในแบบเรียนและในสังคม เมื่อรัฐบาลลาวสร้างอนุสาวรีย์ไกสอน พมวิหาน และพิพิธภัณฑไกสอน พมวิหาน หลังการอสัญกรรมในปี ค.ศ. 1992 และปัจจุบันรัฐบาลลาวสร้าง “อนุสาวรีย์เจ้าฟ้าร่ม” ซึ่งแล้วเสร็จสมบูรณ์และประกอบพิธีเฉลิมฉลองอย่างเป็นทางการในวันที่ 5 มกราคม 2003

5. วันสำคัญของชาติ

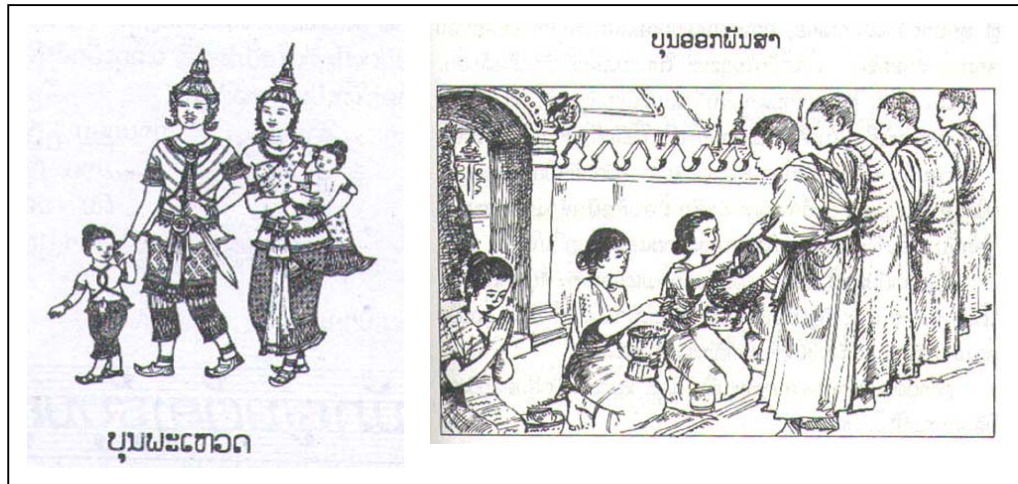
วันสำคัญของชาติ เป็นการตอกย้ำเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ที่แบบเรียนเลือกที่จะให้จดจำ วันสำคัญของชาติที่ปรากฏในแบบเรียนลาวหลักสูตรนี้ไม่แตกต่างจากแบบเรียนหลักสูตรที่แล้ว คือมีวันที่เกี่ยวข้องกับการได้มาซึ่งการมีเอกราช และอิสระภาพของชาติ ได้แก่วันชาติ วันประกาศเอกราช การที่ประวัติศาสตร์ชาติเน้นบทบาทของพรรคและกองทัพในการต่อสู้กู้ชาติ จึงเป็นธรรมดาว่าวันสำคัญของชาติยังประกอบไปด้วย วันสร้างตั้งกองทัพ การเห็นความสำคัญของมวลชนในแบบเรียนจึงยังคงมีวันครูแห่งชาติ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าวันแม่หญิงสากล และวันกรรมกรแห่งชาติกลับไม่มีปรากฏ แต่ถ้าพิจารณาในประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมตามนโยบายของพรรคและรัฐบาล พบว่าบทบาทของกรรมกรในแบบเรียนหลักสูตรนี้ไม่ได้รับการเน้นย้ำความสำคัญเท่ากับแบบเรียนหลักสูตรที่แล้ว ด้วยเหตุที่โครงสร้างเศรษฐกิจของชาติเปลี่ยนไปนั่นเอง

อย่างไรก็ดีสิ่งที่แตกต่างจากแบบเรียนหลักสูตรที่แล้วอย่างเห็นได้ชัดจนถึง วันสำคัญทางศาสนาได้ถูกกล่าวถึงในแบบเรียนหลักสูตรนี้ เช่นวันบุญธาตุหลวง บุญออกพรรษา เป็นต้น ซึ่งวันสำคัญทางศาสนาที่ได้รับการกล่าวถึงในแบบเรียนหลักสูตรนี้ เนื่องจากลาวได้หันกลับมาหารากเหง้าดั้งเดิมของตน(โดยจะกล่าวในหัวข้อวัฒนธรรมของชาติ)

6. วัฒนธรรมของชาติ

แบบเรียนวิชาโลกอ้อมตัวเรา ชั้นป. 4 ได้ระบุถึงวัฒนธรรมสังคมนาวไว้เนื่องจากแบบเรียนหลักสูตรนี้ยังเห็นถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศเสมอมา ดังนั้นวัฒนธรรมและวิถีคองประเพณีของลาวจึงมีความหลากหลายไปด้วย ถ้าพิจารณาอย่างผิวเผินอาจมองว่าแบบเรียนชุดนี้มิได้มีการสร้างวัฒนธรรมอันหนึ่งอันใดของเผ่าหนึ่งเผ่าใดยกฐานะเป็นวัฒนธรรมของชาติ แต่จะกล่าวว่าลาวทุกกลุ่มมีเอกลักษณ์ของตนเอง เช่นในเรื่องเครื่องแต่งกายแบบเรียนกล่าวว่าแต่ละชนเผ่าทั้งลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง ต่างก็มีเอกลักษณ์การแต่งกายแตกต่างกัน (วิชาโลกอ้อมตัวเรา ป. 4 1997: 122-123)

แต่ถ้าพิจารณาอย่างละเอียดจะพบว่า ในส่วนของวัฒนธรรมและประเพณีที่แบบเรียนหลักสูตรนี้กล่าวถึงและอธิบายที่มาที่ไป และมีภาพประกอบนั้นส่วนใหญ่เป็นงานบุญของกลุ่มลาวลุ่มเท่านั้น ในขณะที่เอ่ยถึงบุญกินเจียงของลาวสูง และลาวเทิงเพียงสั้น ๆ เท่านั้นมิได้อธิบายถึงที่มาและความสำคัญแต่อย่างใด

รูป 11 งานบุญประเพณีของลาวลุ่ม (วิชาพาสาลาว ป.3 1999 และ ป.4 1997)

นอกจากนี้ยังสังเกตได้ว่าบุญประเพณีที่แบบเรียนกล่าวถึงส่วนใหญ่ จะมีพิธีกรรมทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น การสวดมนต์ ไหว้พระ ตักบาตร สรงน้ำพระ เป็นต้น ซึ่งแบบเรียนหลักสูตรนี้มีได้ละเว้นที่จะพูดถึงแบบเรียนหลักสูตรที่แล้วทำแต่อย่างใด พุทธศาสนาและวัดได้รับการกล่าวถึงในแบบเรียน ดังในบทวัดบ้านซ้อย

“พายในวัดมีต้นดอกไม้ที่สวยงาม และต้นไม้ใหญ่เป็นร่มเย็นดี กุฏิหลายหลังเป็นบ่อนนอน สิม(โบสถ์)เป็นบ่อนไหว้พระ และสวดมน(สวดมนต์) ของครูบาและเจ้า(เณร) นอกจากนี้ยังมีหอแจกเป็นบ่อนเต้าโสมชาวบ้านในเวลาเย็น ฟังเทศและชุมนุมเวียกงานอื่น ๆ วัดแม่นยำสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ และเคลือบบูชาของพุทธะศาสตะนิกะชนมาแต่ด้นนานแล้ว” (วิชาพาสาลาว ป. 2 1999: 141)

ประเพณีบุญบั้งไฟที่เคยถูกรัฐบาลห้ามมิให้ชาวบ้านจัดในช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 ด้วยเหตุผลเบื้องหลังคือ รัฐต้องการลบล้างความเชื่อในเรื่องผีสงเทวดาแบบเก่า และต้องการสร้างวัฒนธรรมใหม่ที่มีลักษณะตามหลักการของวิทยาศาสตร์ แต่ในแบบเรียนชุดนี้ “บุญบั้งไฟ” ถูกบอกว่า “แม่นยำประเพณีอันดีงามที่ประชาชนลาวเขาเคยสืบทอดสืบต่อสืบมาแต่ด้นนานแล้ว” (วิชาพาสาลาว ป. 4 1997: 168 - 169)

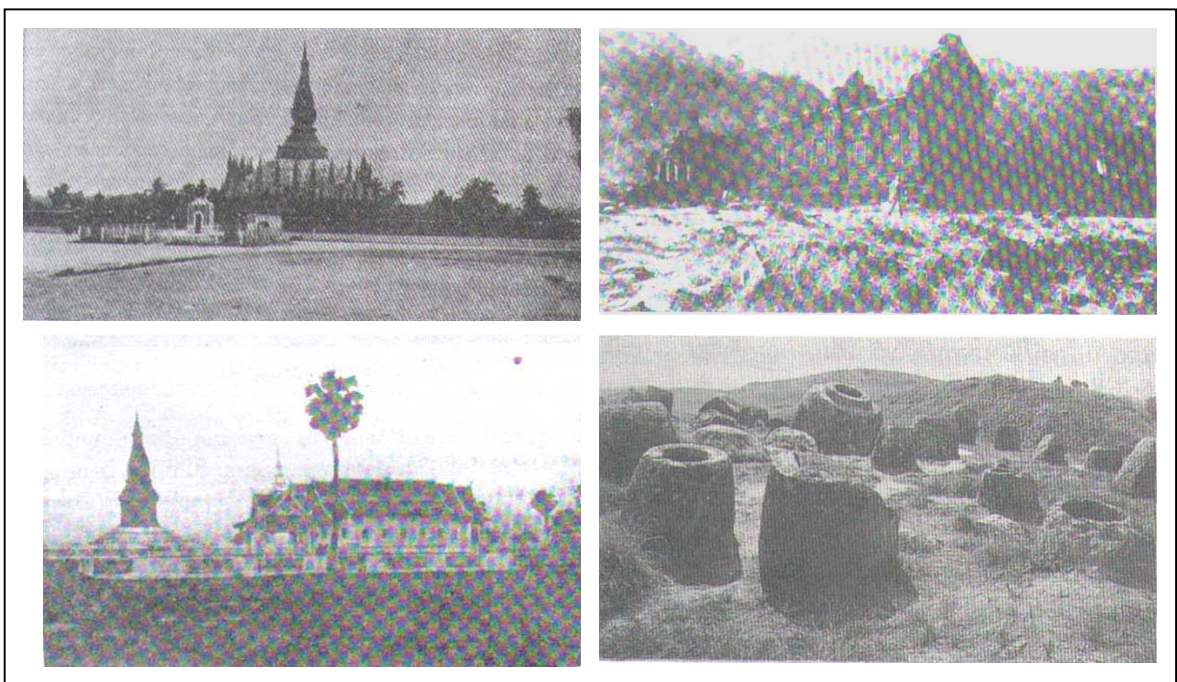
ด้วยที่เศรษฐกิจและสังคมของชาติที่ต้องมีความสัมพันธ์กับต่างประเทศมากขึ้น แบบเรียนจึงแสดงถึงความเจริญทางด้านวัฒนธรรมของชาติที่ยาวนาน สะท้อนให้เห็นว่าชาตินิยมมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษแต่โบราณ ให้เห็นถึงความเก่าแก่และความยิ่งใหญ่ของชาตินิยมในอดีต ซึ่งเป็นที่สิ่งที่มีคุณค่าและเชิดชูเกียรติของชาติ ภาพและคำอธิบายถึงโบราณสถานที่เก่าแก่ของชาติจึงปรากฏอยู่ในแบบเรียนหลักสูตรนี้ ดังบทสนทนาระหว่างกองมี้ และสมดี

“กองมี้: ในตัวจริง ความเป็นมาของไผ่หนึ่นในเลื่องท้าวสูง ท้าวเจือง ก็ได้ไว้เถิง และนักปาดอาจานหลายคนก็ได้ให้ทักสะนะไว้ แต่ก็บ่ทันได้ พิสดทางหลักถานวิชาถานอันแน่นอนเทื่อ มิแต่รู้ว่ มันมีมาหลายฮ้อยหลายพันปีแล้ว และก็มีอยู่บนดินแดนเชียงขวางเท่านั้น

สมดี: โอ! คั่นซัน มันก็เปนมอสะดกที่หายากของชาติเขาซันตว่า

กองมี้: ก็ยากว่าแนวนั้นได้ เพาะในที่แห่งอื่นบ่ทันเห็นปากดว่ามิ

สมดี: ฟังเพื่อนเล่า เขาเองฮู้สึกกะนงเกียดและปิดขึ้นต่อหัวคิดปะดิด้างและสิไม้ลายมือของบันพะบลุด” (วิชาพาสาลาว ป. 5 1997: 172)

รูป 12 มรดกแห่งชาตินิยมได้แก่ ชาติหลวงเวียงจัน ปราสาทหินวัดพู ชาติสิโคดตะบูน และทุ่งไผ่หนึ่น (วิชาโลกอ้อมตัว ป.5 1997)

อย่างไรก็ดี ในขณะที่โครงสร้างสังคม-เศรษฐกิจของชาติในแบบเรียนถูกทำให้กลายเป็นลักษณะทุนนิยม หรือสังคมได้ถูกพัฒนาให้มีความทันสมัย แต่วัฒนธรรมภูมิปัญญาพื้นบ้านหรือความรู้ดั้งเดิมก็มิได้ถูกแบบเรียนละทิ้งแต่อย่างใด เช่น ในขณะที่ทำบุญเนื่องไม่สบาย ทำคำสวดผู้เป็นเพื่อนได้พามาพักผ่อนที่บ้านของตน เมื่อแม่เห็นจึงรักษาโดย “แม่ผู้ของคำสวดคัมภีร์พื้นเมืองมาให้บุญเนื่องดื่ม หลังจากบุญเนื่องได้กินยาและพักผ่อนแล้ว อากานของลาว(เขา)ก็ทุเลลงและหายเป็นปกติ” (วิชาพาสาลา ป. 4 1997: 26) ดังนั้นจึงไม่แปลกว่าในแบบเรียน คนที่รู้สืคองประเพณีจะได้รับการยกย่องจากสังคมด้วย

“ปู่ของข่อยมีความใจจำได้ดีเกี่ยวกับความเป็นมาของท้องถิ่นดินนา
และมีความรู้หลายทางด้านสืคองปะเพณี ดังนั้นชาวบ้านจึงนับถือเพิ่น
เป็นผู้สำคัญ” (วิชาพาสาลา ป. 4 1997: 53)

มารยาทในการเคารพนับถือ ที่แบบเรียนกล่าวถึงนั้นปรากฏว่านอกจากท่านผู้นำ ครูอาจารย์ และผู้ใหญ่ทั่วไป พระสงฆ์ก็ถูกรวมไว้ในบุคคลที่ควรเคารพกราบไหว้ให้ถูกต้องตามสืคองประเพณีลาวด้วย (วิชาโลกอ้อมตัวเรา ป. 4 1997: 120) จะเห็นได้ว่าบทบาทของพระสงฆ์ได้รับการยอมรับมากขึ้น ในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ นั้น พระสงฆ์ถูกให้ทำสวน ปลูกผัก เพื่อไว้เลี้ยงชีพตนเอง บางครั้งพระสงฆ์ถูกกล่าวหาว่าเป็นกาฝากเช่นเดียวกับพวกศักดินา (Evans 1998: 59)

ด้วยบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ตั้งแต่ในกลางทศวรรษที่ 1980 ที่รัฐเริ่มผ่อนคลายกฎระเบียบทางด้านสังคมและเศรษฐกิจลง เศรษฐกิจของประเทศเริ่มกระเตื้องขึ้น กระแสเงินส่วนหนึ่งก็หลั่งไหลเข้าสู่วัด มีการบริจาคเพื่อบูรณะวัดและสร้างโบสถ์วิหาร ในพิธีศพของไกสอน พมวิหาน ผู้นำประเทศนั้นพิธีกรรมตามแบบพุทธศาสนาถูกจัดขึ้นอย่างเต็มรูปแบบ (Evans 1998: 63-64)

รัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1991 ให้ความสำคัญกับพุทธศาสนามากขึ้น พุทธศาสนาได้รับการเลื่อนชั้นจากที่เคยเป็นเพียงศาสนาหนึ่งในหลาย ๆ ศาสนา ให้กลายเป็นศาสนาหนึ่งเฉพาะในรัฐธรรมนูญ “รัฐเคารพและปกป้องการกระทำใด ๆ ทางกฎหมายของพุทธศาสนิกชนและผู้ที่ยึดถือศาสนาอื่น สนับสนุนพระสงฆ์ในพุทธศาสนา สามเณร และนักบวชของศาสนาอื่นในการมีส่วนร่วมในกิจการงานต่างๆ ที่นำมาซึ่งประโยชน์ของประเทศและประชาชน” (Evans 1998: 65)

กล่าวได้ว่าในที่สุดแล้วพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณีเดิมที่ฝังอยู่ในใจคนลาวอย่างลึกซึ้ง เมื่อบริบททางเศรษฐกิจ-สังคมเปลี่ยนแปลงไป รัฐได้ผ่อนคลายกฎระเบียบมากขึ้น พุทธศาสนารวมถึงวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ก็ค่อย ๆ เผยออกมา

เช่นเดียวกับภาษาพูดเช่นคำตอบกับผู้ใหญ่รับว่า “โดย” (เหมือนครับ/ค่ะ) เคยถูกห้ามใช้เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ เพราะแสดงถึงลักษณะชนชั้นศักดินา ให้เปลี่ยนมาใช้คำว่า “เจ้า” แทน แต่ประชาชนส่วนใหญ่รู้สึกตะขิดตะขวงใจที่จะใช้คำตอบรับว่า “เจ้า” เมื่อผู้วิจัยได้ลงภาคสนามที่ลาวก็พบว่า เด็กน้อยส่วนใหญ่ใช้คำตอบรับ “โดย” และแบบเรียนหลักสูตรนี้ก็ได้อีกคำว่า “โดย” เมื่อเด็กนักเรียนตอบรับครู (วิชาพาสาลาว ป.5 1997: 28)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ปรากฏการณ์ธรรมชาติเช่น ไฟแลบฟ้าผ่า ในแบบเรียนหลักสูตรที่แล้วได้พยายามลบล้างความเชื่อที่ว่า ไฟแลบฟ้าผ่าเกิดจากอิทธิฤทธิ์ของนางฟ้าเมขลาและรามสูร เป็นความเชื่อที่มลายู ควละทึงและปฎิวัติแนวคิดวัฒนธรรมเสียใหม่ให้เป็นแบบวิทยาศาสตร์ แต่แบบเรียนในชุดที่สองนี้แม้จะบอกว่าฟ้าร้องฟ้าผ่าเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติเช่นกัน แต่มิได้มีน้ำเสียงดูถูกหรือกล่าวหาความเชื่อดังกล่าวแต่อย่างใด กลับผสมผสานความเชื่อ “โบราณ” และ “วิทยาศาสตร์” และเล่าเป็นนิทานได้อย่างกลมกลืน

“ฟ้าแมบเหลื่อม ฟ้าฮ้อง และฟ้าผ่าเป็นปากคานของท่ามะชาอันเกิด
จากกานปะทะกันระหว่างไฟฟ้าบวกกับลมที่มีอยู่ในเมฆสองก้อน
แต่คนโบราณเคยเล่ากันเป็นนิทานว่า....แสงแก้วมะนี้ก็คือสายฟ้าแมบ
แข็งเป็นปะกายมาบ ๆ แมบ ๆ ยักลามาสูนไล่จับนางเมกซะหลาบได้จัก
เพื่อจันทะปะจันนี้มันก็ยังไถ่นางต่อไปอยู่ สะนั้นจึงพาให้เขาเห็นฟ้า
แมบ และได้ยินเสียงฟ้าฮ้องในยามฝนตกตลอดมา” (วิชาพาสาลาว ป. 3
1999: 161-162)

เมื่อโครงสร้างธุรกิจ-สังคมของชาติในแบบเรียนเข้าสู่ยุคของการ “พัฒนา” บทบาทผู้หญิงในแบบเรียนเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในอีกด้าน นั่นคือผู้หญิงสามารถหารายได้ที่เป็นตัวเงินได้ด้วยตัวเอง จากความสามารถในเรื่องการทอผ้า ดังในบทคัดลอกำคำหูก (วิชาพาสาลาว ป.4 1997: 135)

กล่าวได้ว่าแท้จริงแล้วบทบาทผู้หญิงในลาวเริ่มได้รับความสนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยในปี ค.ศ. 1984 สมาพันธ์แม่หญิงลาวได้ก่อตั้งขึ้น โดยคำปราศรัยนายไกสอนต่อที่ประชุมสมาชิกสมาพันธ์แม่หญิงลาวก็เรียกร้องให้สตรีใช้แรงงาน เพื่อเป็นการเสริมสร้างบทบาทของสตรียิ่ง ๆ ขึ้นไป ในการเป็นแรงงานที่สร้างผลิตผล สตรีควรมีบทบาทแข่งขันในพรรคการเมืองด้วย ต้องมีการปลดปล่อยสตรี เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องรับสตรีเข้าร่วมในกิจกรรมการเมืองประจำวันมากขึ้น (Stuart-Fox 1986: 89-90)

บทบาททางการเมืองของผู้หญิงลาวเริ่มมีมากขึ้น เห็นได้จากสมาชิกรัฐสภาประชาชนสูงสุด ชุดที่ 4 (ค.ศ. 1997 – 2002) มีสมาชิกเป็นผู้หญิงจำนวน 21.2 % ในขณะที่เมื่อ 8 ปีที่แล้ว สมาชิกสภาประชาชนสูงสุดในชุดที่ 1 (ค.ศ. 1975 – 1989) มีสมาชิกเป็นผู้หญิงเพียง 8.9 % เท่านั้น (ศูนย์ข้อมูลข่าวสารนานาชาติ – ชายเพื่อการพัฒนา, 2000)

อย่างไรก็ดี มโนทัศน์ที่ว่าผู้หญิงจะต้องเป็นผู้ทำอาหาร ดูแลบ้าน ทอผ้า ก็ยังปรากฏอยู่เช่นเดิมในแบบเรียนด้วยดังเช่น

“นางทิพพาพอนบ่เพียงแต่เฮียนเก่งเท่านั้น หากยังฮู้ช่วยแม่แต่งกิน บัว
ลัดบักเหียนซาน และตำหูก(ทอผ้า)นำแม่อีกด้วย” (วิชาพาสาลาว ป. 3
1999: 55)

7. รัฐบาลและพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

แบบเรียนหลักสูตรนี้เสนอบทบาทของรัฐและหน่วยราชการ โดยกล่าวว่าเป็นหน้าที่สำคัญอันยิ่งใหญ่ในการรับผิดชอบต่อประเทศชาติ ชาติกรรมและความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนทั้งหลายขึ้นอยู่กับรัฐบาล ตามหน้าที่ดังกล่าวรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐจึงจำเป็นและขาดเสียไม่ได้

“ทุก ๆ ประเทศ เถิงจะน้อย หรือใหญ่ก็ต้องมีองคมนตรีปกครองประเทศตามละ
บอบแบบแผนของไผมัน องคมนตรีปกครองแต่ละประเทศเ็นว่า ลัดละบาน
เฮิงมีพาละหน้าที่สำคัญอันยิ่งใหญ่ในความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ
เพาะชาติกำ และความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนทั้งหลายแม่นขึ้นอยู่
กับลัดละบาน” (วิชาพาสาลาว ป. 5 1997: 106-107)

นอกจากนี้ยังเสนอโครงสร้างการปกครองของประเทศในอันที่มีรัฐบาลเป็นผู้บริหารปกครองประเทศชาติ แต่น่าสังเกตว่าพรรคประชาชนปฏิวัติลาวกลับไม่ถูกกล่าวถึงแต่อย่างใดว่า ทั้งที่แท้จริงแล้ว ผู้มีตำแหน่งและอำนาจในรัฐบาลนั้นต้องผ่านการเห็นชอบและแต่งตั้งโดยพรรค

แบบเรียนในหลักสูตรนี้ไม่ค่อยเอ่ยถึงบทบาทของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในการเป็นผู้ออกนโยบายและทิศทางการพัฒนาของประเทศมากนัก แต่บทบาทพรรคที่แบบเรียนยังคงกล่าวถึงคือ บทบาทในประวัติศาสตร์สมัยต่อสู้ชาติ โดยเป็นผู้นำพาประชาชนลาวทั้งชาติ ต่อสู้กับชาติจีนได้ชัยชนะ

“กานกำเนิดพักปะชาชนลาวเป็นไซชะนะอันไห่หลวงของกานปะดิ
วัดลาว บนพื้นถานกานยิดถือทิดสะดี มาก-เลนิน นับแต่นั้น พักปะชา
ชนปะดิวัดลาวก็ได้้นำพาปวงชนลาวทั้งชาติ ต่อสู้กู้ชาติ จนได้รับไซชะ
นะเป็นขึ้น ๆ มา” (วิชาโลกอ้อมตัวเรา ป.5 1997: 129)

ในเมื่อแบบเรียนอธิบายโครงสร้างการปกครองประเทศชาติ โดยไม่ได้กล่าวถึงบทบาทและ
หน้าที่ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเลย แต่เลือกอธิบายหน้าที่ในการบริหารและปกครองประเทศ
ให้อยู่ภายใต้รัฐบาลแทน แม้ว่าในสังคมจริงนั้น ตัวแทนในรัฐบาลจะมาจากการอนุมัติเห็นชอบจาก
พรรคก็ตาม การเลือกที่ไม่กล่าวถึงบทบาทของพรรคในสังคมปัจจุบันที่แนวคิดเสรีภาพ
ประชาธิปไตยกำลังแพร่กระจายไปทั่วโลกจึงเป็นการดีกว่า ที่จะบอกว่าชะตากรรมของชาติลาวอยู่
ภายใต้การนำพาของกลุ่มคนเพียงไม่กี่คนที่กุมอำนาจอยู่ในพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวโดยที่ไม่
มีคู่แข่งเลย

การที่รัฐบาลประกาศใช้นโยบายจินตนาการใหม่ในปี ค.ศ. 1986 รวมถึงการล่มสลาย
ของสหภาพโซเวียตที่มาในปี ค.ศ. 1991 แบบเรียนในหลักสูตรนี้สนองท่าทีต่อการเปลี่ยนแปลงดัง
กล่าวในทันที โดยระบบเศรษฐกิจในแบบเรียนหลักสูตรนี้ จึงไม่ใช่เศรษฐกิจที่มีลักษณะสังคมนิยม
แบบหลักสูตรก่อนที่ประชาชนจะต้องเข้าร่วมในสหกรณ์ ผลผลิตที่ได้จะต้องนำมาขายให้แก่รัฐ
ต้องเข้าอยู่ในหน่วยสามัคคี ต้องออกแรงงานเพื่อส่วนรวม การค้าขายเพื่อหากำไรถือว่าเป็นพวักคิ
นา นายทุน และเป็นศัตรูของชาติในหลักสูตรก่อน แต่เศรษฐกิจในแบบเรียนหลักสูตรนี้มีลักษณะ
เป็นเศรษฐกิจแบบตลาด การทำการค้าขายหากำไรจึงไม่ใช่เป็นเรื่องผิดแต่อย่างใด

“กานซื้อและกานขายเพื่อหากำไยนั้น เอ็นว่ากานค้า พนละเมืองที่อาไส
เลี้ยงชีพด้วยกานค้าเรียกว่า พ่อค้า หรือแม่ค้า(ชาวค้าขาย)...กานค้าพา
ยในประเทศเป็นกิดจะกานทำมะดาของคณทั้งโลก บ่ว่าอยู่ในประเทศเฮ
หรือในต่างประเทศก็เหมือนกัน ด้วยเหตุนี้นคณเรอยู่ไต่ใดก็มีกานแลก
เปี่ยนซื้อขายกันอยู่สะเสมอ...” (วิชาพาสาลาว ป. 5 1997: 176)

ด้วยเศรษฐกิจแบบตลาด จึงปฏิเสธไม่ได้ที่เศรษฐกิจของประเทศจะต้องเชื่อมโยงกับต่าง
ประเทศมากขึ้นทั้งในด้านการส่งออก และการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นธรรมดาที่แบบเรียนนำเสนอ
การรื้อฟื้นวัฒนธรรมและโบราณสถานเก่าแก่ รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม และทำให้

กลายเป็น “สินค้า” เพื่อขายให้กับบรรดานักท่องเที่ยวเพื่อหาได้เข้าประเทศ เช่นในบทจำปาสักแดนงาม

“ปะจจุบัน แขวงจำปาสักได้เป็นเขตผลิตกะสิกำสินค้าเช่น ข้าว(ข้าว) กาแฟ หมากแห้ง และผ่นตะปูกอื่น ๆ ที่มีค่า นอกจากนี้แขวงจำปาสักยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดเอาแขกทั้งพายในและต่างประเทศ ในอนาคตแขวงจำปาสักจะกายเป็นจุดผ่านกานคมมะนาคมและกานค้าละหว่างไท เวียดนาม และกำปูเจียอีกด้วย” (วิชาพาสาลาว ป. 4 1997: 78)

นโยบายเศรษฐกิจแบบตลาดของรัฐบาล การค้าขายเพื่อแสวงหากำไร เหตุผลที่ดูมีน้ำหนักในแนวนโยบายที่เปลี่ยนไปดังกล่าวก็คือเพื่อ “การพัฒนาประเทศชาติ” ซึ่งแบบเรียนได้อธิบายคำว่า “พัฒนา” หมายถึง “เิดให้จะเลน” (วิชาพาสาลาว ป. 3 1999: 159)

ด้วยที่แบบเรียนนำเสนอทิศทางที่รัฐบาลวางไว้ให้ประชาชนปฏิบัตินั้นถูกต้องเสมอ นั่นคือแม้ระบบการรวมจะล้มเหลวก็ไม่ใช่เพราะพรรคหรือรัฐ รวมถึงการที่ความชอบธรรมของพรรคและรัฐมาจากการปฏิวัติ พรรคและรัฐจะดำเนินทิศทางไปอย่างไรก็ถูกต้องไปหมด เมื่อรัฐบอกว่าเปลี่ยนนโยบายเศรษฐกิจมาเป็นแบบทุนนิยม การหากำไรเป็นเรื่องธรรมดา เพราะพรรคและรัฐทำอะไรก็ถูกต้องไปเสียหมด จึงไม่ต้องสงสัยว่าในแบบเรียนไม่มีประชาชนคนไหนจะลุกขึ้นมาต่อต้านนโยบายของรัฐบาล ชาติในแบบเรียนจึงมีแต่ความสงบสุขและเจริญรุ่งเรืองด้วยการนำพาของรัฐบาล

การทำให้ประเทศชาติเจริญเป็นพันธะหนึ่งที่ทำให้ประชาชนในชุมชนที่เรียกว่า “ชาติ” ผูกพันเข้าหากัน เมื่อการพัฒนาทำให้ประเทศเจริญ ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แม้จะด้วยวิธีการใดก็ตาม ความชอบธรรมของรัฐบาลก็ตามมาด้วยอย่างไม่ต้องสงสัย ความเจริญอันเนื่องมาจากการพัฒนาที่นำพาโดยพรรคและรัฐจึงปรากฏอยู่ทั่วไปในแบบเรียน การพัฒนาดังกล่าวจึงกลายเป็นสิ่งดีที่ทุกคนพอใจอย่างไม่ต้องสงสัย ดังท้าวคำสีที่ออกจากบ้านเกิดไปเป็นทหาร เมื่อกลับมาเยี่ยมบ้านก็พบกับความเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง แต่เขาก็รู้สึกพอใจกับการพัฒนาและความทันสมัยดังกล่าว

จากการพัฒนาเพื่อความทันสมัย ค่านิยมฟุ่มเฟือยแบบทุนนิยมที่แบบเรียนหลักสูตรก่อนเคยประณามนั้น แต่บัดนี้ค่านิยมลักษณะทุนนิยมจึงปรากฏอยู่โจทยปัญหาในแบบเรียนวิชาคณิตศาสตร์อยู่ไม่น้อย ดังเช่น

“เพิ่นขายหอยพัดตะนาซึ่งมีน้ำเบอ(นัมเบอร์)แต่ 081 หา 100 หลังจากขายแล้วเห็นว่ามิไบหอยเหลือ โดยมีน้ำเบอดังนี้ 081, 084, 090, 091, 095, 098 จงเลียงลำดับน้ำเบอไบหอยที่ขายจากน้อยหาหลาย” (วิชาชนะ นิตสาต ป. 1 1994: 69)

ซึ่งถ้าเป็นแบบเรียนในหลักสูตรที่แล้ว การซื้อหอยอาจจะถูกพิจารณาว่าเป็นลักษณะของพวกนายทุน หวังจะได้ผลประโยชน์โดยที่ไม่มีการออกแรงงาน

ในขณะเดียวกัน ถ้ามีปัญหาเกิดขึ้น เช่น การที่ผลผลิตของชาวนาตกต่ำ แบบเรียนมักหันเหความสนใจด้วยวิธีการคือ การดำเนินปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของรัฐ เช่น สภาพอากาศ และภัยธรรมชาติที่มีผลต่อผลผลิตทางการเกษตร แม้ว่าสาเหตุของปัญหานั้นนโยบายของรัฐก็มีส่วนอยู่มาก เช่น นโยบายการเกษตรแบบนามรวม ที่ประกาศใช้เพียงปีเดียวก็ล้มเหลว ผลผลิตที่ได้ตกต่ำมาก เห็นได้จากบทการเห็ดนาแซง(นาปรัง)

“แต่ก่อนอยู่บ้านเฮา เพิ่นเคยเห็ดนาแต่ละคูเดียว ผนผะลิดบได้หลาย
เนื่องจากว่าปะสบไฟแห้งแล้ง ฝนน้ำท่วม หรือสัตว์กัดทำลาย เช่น
ตั๊กแตน หนูผี หอยปากกว้าง ฯลฯ...” (วิชาพาสาลาว ป. 4 1997: 95-96)

คำอธิบายของพรรคและรัฐเมื่อเกิดปัญหาในชาติไม่ได้แตกต่างอะไรไปจากคำอธิบายในสังคม เช่นเมื่อการเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1997 ในระยะแรกของวิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าวทางการลาวโยนความผิดพลาดทั้งหลายมาให้รัฐบาลไทยได้ในฐานะที่เป็นประเทศริเริ่มในการปล่อยให้ค่าเงินบาทลอยตัว อย่างไรก็ตามกลางการฟื้นฟูและการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องของประเทศไทย กลับปรากฏว่าสถานะการณ์ทางเศรษฐกิจของลาวยังคงไม่ดีขึ้นแต่อย่างใด

หากแบบเรียนมีประสิทธิภาพถึงขนาดสร้างโลกทัศน์ที่สมบูรณ์ได้ การเรียกร้องของนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งชาติที่ต้องการให้มีการเปิดกว้างทางการเมือง การที่ชนเผ่าม้งบางกลุ่มต่อต้านอำนาจของรัฐบาล เหตุระเบิดหลายครั้งในเวียงจันทน์ในขณะที่มีตัวแทนจากต่างประเทศเยือนลาว การแตกออกเป็นฝ่ายภายในพรรคเพื่อแย่งชิงอำนาจระหว่างสมาชิกพรรคระดับสูงฝ่ายต่าง ๆ รวมถึงเหตุการณ์ยึดด่านศุลกากรวังเตาที่อยู่ตรงข้ามด่านช่องเม็กของไทยโดยขบวนการต่อต้านรัฐบาลลาวที่มีฐานที่มั่นในต่างประเทศ ทั้งหมดอาจถือได้ว่าเป็นการพยายามสร้างความแตกแยกภายใน “ชาติ” ก็ได้

ในส่วนของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะกลุ่มลาวเทิงและลาวสูงซึ่งมีส่วนอยู่ไม่น้อยในการร่วมสู้รบจนทำให้ฝ่ายปะเทดลาวมีชัยชนะเหนือรัฐบาลฝ่ายขวา และสามารถสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยได้ในที่สุด แบบเรียนยังคงไว้ซึ่งการนำเสนอว่าคนลาวลุ่มและลาวสูงก็เป็นเพื่อนกันได้ ดังในบทกวีที่บรรยายชีวิตของลาวสูง นอกจากทำให้เห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่ของลาวสูง แล้วยังเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐว่าสามารถทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของลาวสูงหรือประชาชนในเขตภูเขาที่มีความเป็นอยู่ที่ดีทัดเทียมกับลาวลุ่ม ดังเช่นเมื่อ พ่อได้พา“ซ้อย”ไปเยี่ยมหมู่(เพื่อน)ของเพ็น ซึ่งเป็นเผ่าม้งตั้งบ้านเรือนอยู่เขตภูเขา

“สำหรับชาวเผ่าม้งผู้ซึ่งมีความชินเคยกับอากาศหนาวเช่นนี้แล้วจะมีอุปสรรคปานใด พ่อแต่ท้องฟ้าสูงพุ่มพุ่ม(ยังไม่สว่างดี) เขาเจ้าต่างก็พากันนั่งเคื่องให้อบอุ่น แล้วพาขี้เท้าขอยกกันออกจากเรือนไปหาใส่หาสวน...ถึงว่าอากาศจะหนาวหลายปานใดก็ตาม ชาวเผ่าม้งยังพากันตั้งหน้าเพิ่มพูนผลผลิตไปตามละคูกันอย่างทั่วทัน ไผ่ ๆ ก็มีใบหน้ำยิ้ม เข้มแจ่มใสต่อฝนละปลูกที่พวมงอกงาม ตามเป็นพู่หว่างผาซึ่งเป็นถิ่นถ่านบ้านเกิดของตน” (วิชาพาสาลาว ป. 4 1997: 60-61)

คำขวัญ “เสมอภาคบรรดาเผ่า” มักถูกกล่าวถึงเสมอ ๆ ในนโยบายด้านต่าง ๆ ของรัฐ แต่อย่างไรก็ดีมีประชาชนบางกลุ่ม เช่นประชากรลาวสูงก็ยังรู้สึกว่าตัวเองยังเสียเปรียบพวกลาวลุ่มในการเข้าถึงทรัพยากรและการกระจายความเจริญของรัฐ เห็นได้จากกลุ่มลาวสูงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเคยก่อจลาจลจนทำให้รัฐบาลลาวต้องประกาศภาวะฉุกเฉินมาแล้วในปี ค.ศ. 1997 โดยสาเหตุของเหตุการณ์จลาจลครั้งนั้นมาจากความไม่พอใจที่ประชากรกลุ่มลาวสูงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเวียงจันทน์ สะหวันนะเขต และจำปาสักได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่าประชากรกลุ่มอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด

พรรคจึงนำเอาประเด็นเรื่องความสมานฉันท์ระหว่างประชากรกลุ่มลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูงเป็นหัวข้อหลักในการเฉลิมฉลองวันชาติ ครั้งที่ 24 ใน ค.ศ. 1999 และการเฉลิมฉลองวันชาติ ครั้งที่ 25 ใน ค.ศ. 2000 รวมทั้งยังมีการประกาศให้เทศกาลปีใหม่ม้งเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศ (สุณัย 2544: 124)

แต่คงไม่มีประชาชนลาวคนใดที่ต้องการจะเห็นและรับรู้ว่ 40% ของประชากรทั้งหมดในประเทศกว่า 5.49 ล้านคนในปัจจุบันนี้ คือกลุ่มคนที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มประชากรที่มีสภาพชีวิตความ

เป็นอยู่ที่ยากจนอย่างยิ่ง กล่าวคือมีรายได้น้อยไม่ถึง 1 ดอลลาร์สหรัฐต่อคนต่อวัน(ทรงฤทธิ์ 2003: 88)

8. ศัตรูและพันธมิตรของชาติ

การที่ “พวกเรา” จะมีจิตสำนึกในความเป็นชาติ มีความสมัครสมานสามัคคีกันได้นั้น วิธีการหนึ่งคือการสร้าง “พวกเรา” ขึ้นมา แบบเรียนชุดนี้ไม่ค่อยเห็นชัดในการสร้าง “พวกเรา” ซึ่งเป็นศัตรูของชาติ ดังเช่นในแบบเรียนหลักสูตรที่แล้วที่ใช้เหตุการณ์ร่วมสมัยสร้างสหรัฐอเมริกาให้เป็น “จักรพรรดิอเมริกาผู้รุกรานและลูกแหล่งดินมือของมันเป็น”

แต่ถ้าพิจารณาในแบบเรียนประวัติศาสตร์ ไทยยังคงไม่ได้รับความไว้วางใจจากลาวเสมอมา นั่นคือจากประวัติศาสตร์ในสมัยเจ้าอนุวงศ์ ที่สร้างให้ไทยเป็นผู้ฉวยโอกาสในขณะที่อาณาจักรล้านช้างแตกแยกออกเป็นสามอาณาจักร ขยายอาณาเขตรุกรานและยึดครองอาณาจักรล้านช้าง และตลอดที่ตกเป็นเมืองขึ้นของไทย ประชาชนลาวถูกกดขี่ขูดรีดอย่างหนักหน่วง การอธิบายประวัติศาสตร์โดยใช้คำที่ปลุกสำนึกความรักชาติได้เป็นอย่างดี

“ด้วยสันดานอันชั่วช้าของศักดินาสหยาบ เพื่อประตักตามบางกอก
พะยาสุพาวะดีแม่ทัพสหยาบ ได้นำเอากำลังม้ามเมทำลายเมืองเวียง
จันอย่างสาบ(ราบ)เกลี้ยงจนกลายเป็นเมืองฮ้าง(ร้าง)ในปี ค.ศ.1828” (วิชา
โลกอ้อมตัวเรา ป. 4 1997: 116)

ความกล้าหาญของเจ้าอนุวงศ์ที่พยายามปลดแอกจากไทยแม้ไม่สำเร็จก็ตาม ยังเป็นการปลุกจิตสำนึกให้คนในชาติกลมเกลียวสามัคคีกันเพื่อต้านกับศัตรู และวิกรรมดังกล่าวถูกแบบเรียนสร้างให้เป็นแบบอย่างแก่เยาวชนรุ่นหลังด้วย

“ถึงว่าปะลาไซ เจ้าอนุก็ยังคงเป็นกะสัดลาวที่มีน้ำใจรักชาติอันสูงสุด
กล้าเสียสละทุกอย่างเพื่อกอบกู้ประเทศชาติ นำพาปะชาชนลาวล้านวีสละ
ก้านันล้าเลือด ทั้งหมดได้สะแดงถึงมุนเชื่อต่อสู้อันพิละอาคทานบยอม
จ้านนต่อสัดตุ อันได้กายเป็นมุนเชื่อแบบอย่างแก่เยาชนลาวในต่อ
มา” (วิชาโลกอ้อมตัวเรา ป. 4 1997: 117)

วิธีการที่แบบเรียนใช้ประวัติศาสตร์สร้างให้ไทยเป็นศัตรู อย่างน้อยเป็นการปลูกฝังความคิดให้เห็นว่าไทยเป็น “คนอื่น” และเป็นการถูกให้นักเรียนรู้เท่าทัน มิให้หลงใหลไปกับวัฒนธรรมของ “คนอื่น” ที่เข้ามาพร้อมกับสื่อ อีกเหตุผลหนึ่งก็อาจเป็นเพราะรัฐบาลเกรงว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากไทยมาก ๆ นั้น อาจจะทำให้ประชาชนตั้งคำถามเกี่ยวกับขีดความสามารถที่แท้จริงของพรรคฯ ในการทำให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมือง

ปฏิเสธไม่ได้ว่าอิทธิพลของประวัติศาสตร์ที่สร้างโดยรัฐผ่านแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในกรณีเจ้าอนุวงศ์ เมื่อใดก็ตามที่เมื่อใดก็สามารถใช้ปลูกจิตสำนึกความรักชาติได้ ดังเช่นเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ผู้สร้างภาพยนตร์ของไทยจะสร้างภาพยนตร์เรื่องท้าวสุรนารี เกิดการประท้วงจากคนลาวเพราะเห็นว่าไทยบิดเบือนประวัติศาสตร์ ที่กล่าวหาว่าเจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏซึ่งตรงข้ามกับประวัติศาสตร์ของลาวอย่างสิ้นเชิง

แต่ยังคงต้องกล่าวเอาไว้ด้วยว่าในอีกด้านหนึ่งนอกจากมิติประวัติศาสตร์แล้ว แบบเรียนมิได้เสนอความเป็น “คนอื่น” ของไทยในระดับของศัตรูแต่เพียงอย่างเดียว แต่ในความเป็น “คนอื่น” ของไทยยังอยู่ในระดับประเทศเพื่อนบ้านด้วย แต่คุณงามความดีในด้านนี้ของไทยก็มีลักษณะที่เป็นภาพนิ่ง ๆ แบน ๆ มากกว่า ดังในบทความความสัมพันธ์ของประเทศเพื่อนบ้านกับประเทศลาว ที่กล่าวไว้

“ปะเทศไทเป็นปะเทศที่ไ้เคียงของลาว เซึ่งมีความสำพันมาแต่คนนาน
และในปะจุบันก็ยิ่งเพิ่มทะวิไมติจิตมิตตะพาทอกันทางด้านกานทูต
กานสีกสา กานค้า...” (วิชาโลกอ้อมตัวเรา ป. 5 1997: 96)

ถ้าพิจารณาบริบททางการเมืองและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป นั่นคือในกรอบความสัมพันธ์ในภูมิภาค ทั้งการเข้าเป็นสมาชิก ASEAN รวมถึงความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับประเทศที่แม้จะมีอุดมการณ์การเมืองต่างกัน บริบทดังกล่าวทำให้ศัตรูของชาติเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่ลดความเข้มข้นลง ดังตัวอย่างไทยที่แม้ในประวัติศาสตร์จะมองเห็นไทยเป็นศัตรู แต่ในขณะเดียวกันก็มีการรักษาความสัมพันธ์กันในระดับเพื่อนบ้านอยู่ด้วยเช่นกัน

ส่วนพันธมิตรของชาติลาวยังคงเป็นเวียตนามอยู่เช่นเดิม เมื่อแบบเรียนกล่าวถึงบรรดาประเทศเพื่อนบ้าน มักจะเอ่ยถึงประเทศเวียตนามก่อนเสมอ แต่การอธิบายความสัมพันธ์กลับมีลักษณะแบบราบ ไม่มีมิติทางประวัติศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องดังเช่นที่แบบเรียนหลักสูตรแรกกล่าวคือ

“ในอะคิดก็คือปะจุบัน ปะเทศเวียตนามไ้มีความสำพันอันดีงามในทุก
ๆ ด้านกับปะเทศลาว” (วิชาโลกอ้อมตัวเรา ป.5 1997: 90)

ในหลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่ ค.ศ. 1991-2000 แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ลาวต้องปรับตัวตามสถานการณ์เพื่ออยู่ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านที่แม้จะต่างอุดมการณ์ให้ได้ ดังนั้นในการสร้างสำนึกความเป็นชาติให้กับเยาวชนจึงมีทั้งส่วนที่ปรับเปลี่ยนเพื่อลดทัศนคติในเชิงลบที่มีต่อไทย และวิธีการเล่าประวัติศาสตร์บางตอนที่เกี่ยวกับภาพการกระทำที่โหดร้ายของ “จักรพรรดินิยมอเมริกา” เป็นไปอย่างรวบรัด ไม่ปรากฏแนวปลูกเร้าอารมณ์ความรักชาติ นอกจากนี้รัฐบาลลาวยังกลับไปหารากฐานวัฒนธรรมเดิมคือ พุทธศาสนาตามประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมามากขึ้น แต่ทั้งนี้สิ่งที่เป็นแก่นสำคัญของความเป็นชาติสังคมนิยมแบบลาวยังคงอยู่อย่างมีนัยสำคัญ คือ ความเป็นชาติ ความรักชาติ ประวัติศาสตร์และวีรบุรุษ ความชอบธรรมและบทบาทการนำ การปรับยุทธศาสตร์ของพรรคภายใต้เส้นทางสังคมนิยม

สรุป

สำนึกความเป็นชาติลาวมิใช่เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยอ้ายลาว ขุนเจือง ขุนบูลม หรือเจ้าฟ้าร่มเกล้าจะนูง ตามที่ปรากฏอยู่เสมอในประวัติศาสตร์แบบทางการ แต่สำนึกความเป็นชาติลาวเพิ่งจะเกิดขึ้นและมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ก่อนเกิดขบวนการชาตินิยมเพื่อเรียกร้องเอกราชขึ้นมามากกลุ่ม โดยจุดมุ่งหมายของทุกขบวนการชาตินิยมเหมือนกัน คือต้องการนำพาประชาชนไม่สู่การปลดปล่อยจากอำนาจฝรั่งเศส โดยต้องการสร้างรัฐใหม่ที่เป็นของประชาชนลาวร่วมกัน ในที่สุดภายใต้การนำของขบวนการลาวอิสระทำให้ลาวประกาศเอกราชในวันที่ 12 ตุลาคม 1945 ถือเป็นจุดเริ่มต้นรัฐชาติลาวที่เป็นของประชาชนลาวเอง

อย่างไรก็ดีหลังลาวประกาศเอกราชกลับประสบกับสงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายปะเทดลาวเป็นระยะเวลากว่า 30 ปี เนื่องมาจากรัฐบาลลาวยังดำเนินนโยบายการปกครองที่ไม่ถือเอาผลประโยชน์ของประชาชน รวมถึงการแทรกแซงทางการเมืองจากต่างชาติ ในที่สุดฝ่ายปะเทดลาวภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวมีชัยชนะเหนือฝ่ายรัฐบาล และเป็นผู้ประกาศตั้ง “สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ในวันที่ 2 ธันวาคม 1975 การสร้างสำนึกความเป็นชาติชุดใหม่ที่แตกต่างจากเดิมเป็นสิ่งจำเป็น

เครื่องมือหนึ่งที่ส่งผ่านสำนึกความเป็นชาติชุดใหม่คือ ระบบการศึกษาหรือแบบเรียน โดยพบว่าสำนึกความเป็นชาติที่ปรากฏในแบบเรียนทั้งสองหลักสูตรคือ แบบเรียนในหลักสูตรปี ค.ศ. 1975-1990 และในปี ค.ศ. 1991-2000 “ชาติลาว” ประกอบด้วยผู้คนที่หลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ แต่สามัคคีและช่วยเหลือกัน ภายใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เพื่อจะสร้าง “ชาติ” ไปสู่

เส้นทาง สันติภาพ เอกราช ประชาธิปไตย เอกภาพ วัฒนาถาวร และก้าวหน้าทางสังคม และทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ความชอบธรรมในการนำพาประเทศของพรรคมาจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์เป็นสำคัญ นั่นคือเป็นผู้ช่วยชาติให้พ้นภัย และรักษาความเป็นชาติให้ดำรงอยู่ต่อไป ในขณะที่เดียวกันพรรคเป็นแกนหลักในการสร้างให้สมาชิกในชาติรู้สึกได้ว่า แม้จะต่างกลุ่มชาติพันธุ์แต่อยู่ภายใต้การนำพาของพรรคเหมือนกัน พรรคจึงเป็นผู้ร้อยรัดความหลากหลายให้ผนึกรวมเป็นหนึ่งเดียว

แบบเรียนหลักสูตรแรก “ชาติ” คือครอบครัวใหญ่ ที่ความสัมพันธ์ของคนในชาติเป็นไปอย่างราบรื่น มีความสามัคคีปรองดองกัน และมีความเสมอภาคกันแม้จะต่างกลุ่มชาติพันธุ์กันก็ตาม แต่ครอบครัวใหญ่ที่มีที่ยึดโยงร่วมกันคือ คนในชาติ เชื่อมมันต่อเส้นทาง “สังคมนิยม” นั่นคือ รักการออกแรงงาน เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ละทิ้งประเพณีที่ล้าหลังมลาย และเชื่อมันต่อการนำพาของพรรค ในการที่จะนำพา “ชาติ” ไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

นโยบาย “จินตนาการใหม่” ในปี ค.ศ. 1986 “ชาติ” ในแบบเรียนในหลักสูตรที่สองทำท้าวว่า จะเกิด “จินตนาการใหม่” ขึ้นมาบ้าง นั่นคือทำให้แบบเรียนลาวสร้างมโนทัศน์ใหม่เพื่ออธิบายสังคมที่เปลี่ยนไป ในสองประเด็นคือ หนึ่งวัฒนธรรมของชาติที่เคยเน้นเฉพาะ “วัฒนธรรมชาติแบบสังคมนิยม” ได้หันกลับไปสู่รากฐานวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม โดยเฉพาะพุทธศาสนา และสองคือศัตรูของชาติ โดยเฉพาะไทยที่แม้ยังคงเป็นศัตรูในประวัติศาสตร์ แต่ถูกมองในมิตินความสัมพันธ์ในระดับประเทศเพื่อนบ้านด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ดังกล่าวยังเป็นไปในทางที่รัฐได้ประโยชน์ นั่นคือพรรคและรัฐบาลยังคงเป็นผู้กุมอำนาจและความชอบธรรมในการปกครองประเทศ คนในชาติยังคงเชื่อมันต่อการนำพา “ชาติ” ไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองโดยพรรคและรัฐบาล โดยที่มิได้รู้สึกว่าตนเองยังคงไร้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพในการร่วมกำหนดชะตากรรมของ “ชาติ” และภายใต้บทบาทการนำพาประเทศของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาลที่ทรงประสิทธิภาพ ถ้า “ชาติ” จะมีปัญหาเกิดขึ้นไม่เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดของพรรคและรัฐแต่อย่างใด แต่เกิดจากปัจจัยที่รัฐควบคุมไม่ได้ สำนักความเป็นชาติที่ถูกสร้างนั้นจึงสอดคล้องกับผลประโยชน์ของรัฐมากกว่าประชาชน นั่นคือเป็นการผูกความชอบธรรมในการปกครองประเทศของพรรคและรัฐให้ดำรงอยู่ต่อไปตราบนานเท่านานนั่นเอง

สิ่งหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของแบบเรียนลาว คือวิธีการใช้แบบเรียนลาวในการสร้างสำนึกความเป็นชาตินั้น ไม่ได้ใช้หนังสือเล่มเดียวหรือแบบเรียนวิชาเดียว เช่น วิชาประวัติศาสตร์ มาสร้างสำนึกความรักชาติ แต่ครอบคลุมไปทั้งหลักสูตรทุกวิชา เช่น การใช้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ สร้างสำนึกความเป็นชาติทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ของคนในชาติ ศัตรูของชาติ วิชา

คณิตศาสตร์ของลาวจึงมิได้เป็นเพียงพื้นที่แสดงความเป็นวิทยาศาสตร์ ความเป็นเหตุเป็นผลเท่านั้น แต่กลายเป็นพื้นที่ที่มีพลังในการสร้างสำนึกความเป็นชาติได้

ในปัจจุบันลาวเปิดความสัมพันธ์กับต่างประเทศมากขึ้น วัฒนธรรมจากประเทศไทยและประเทศตะวันตก รวมถึงค่านิยมและความคิดเสรีนิยมแบบตะวันตกเริ่มแพร่กระจายเข้าสู่ลาวมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงมีบทบาทอย่างมากในการสร้างรูปการณ์จิตสำนึกความเป็นชาตินิยมใหม่ ๆ ที่ท้าทายสำนึกความเป็นชาติในแบบเดิมที่รัฐบาลลาวพยายามสร้าง เช่น วัฒนธรรมการแต่งกายที่นิยมุ่งกางเกงยีนส์ มากกว่าจะนุ่งซิ่นของแม่หญิงลาว การโยกหาอดีตของกลุ่มคนลาวนอกประเทศที่ต้องการให้ลาวกลับไปสู่การปกครองที่มีเจ้ามหาชีวิต สนับสนุนให้เกิดเหตุการณ์ยึดด่านศุลกากรวังเต่าตรงข้ามด่านช่องเม็กของไทยโดยขบวนการต่อต้านรัฐบาลลาวที่มีฐานที่มั่นในต่างประเทศ การเรียกร้องของนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งชาติที่ต้องการให้มีการเปิดกว้างทางการเมือง การที่ชนเผ่าม้งบางกลุ่มยังต่อต้านอำนาจของรัฐบาลอยู่ เหตุระเบิดหลายครั้งในเวียงจันทน์อันเนื่องมาจากการแตกออกเป็นฝักเป็นฝ่ายภายในพรรคเพื่อแย่งชิงอำนาจระหว่างสมาชิกพรรคระดับสูง เพื่อลดความชอบธรรมในการบริหารงานของพรรคและรัฐบาลชุดปัจจุบัน ถ้ามองว่า “ชาติ” เป็นเรื่องของจินตนาการหรือเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา จึงไม่แปลกอะไรถ้าจินตนาการดังกล่าวจะแปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัย

บรรณานุกรม

- คำใบ ยุนดาลาด. (2534). “ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ของชนเผ่าในประเทสลาว.” ใน รายงานการประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางชาติพันธุ์ในลาว-ไทย. (หน้า 20-31). เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม.
- ทรงฤทธิ์ โพนเงิน. (2542). “ลาว” เอเชียรายปี. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2546). “เมื่อพรรคลาวสร้างอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าจ๋ม” เนชั่นสุดสัปดาห์, 12: 553 (6 – 12 มกราคม): 88.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). “วีรบุรุษในวัฒนธรรมไทย.” ใน การแสดงปาฐกถาพิเศษ ป่วย อังภากรณ์ ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2538). ชาติไทย เมืองไทย แบบเรียนและอนุสาวรีย์: ว่าด้วยวัฒนธรรม รัฐ และรูปการจิตสำนึก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- _____. (2543). “ประวัติศาสตร์ก่อนประหารรัฐ.” มติชนสุดสัปดาห์, 23: 1174 (14 กุมภาพันธ์): 31.
- วงเดือน นาราสัจ. (2534). “การศึกษาในประเทสลาว.” ใน ลาว: สังคมศาสตร์. (หน้า 147-164). คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์และคณะ. (2545). โครงการสารคดีลาวตอนล่าง “สะพานนะเขต สาสะวัน เขากอง จำปาสัก และอัตตะปือ: ห้าแขวงลาวตอนล่าง. กรุงเทพฯ: โครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค.
- สุณัย ผาสุข. (2544). “ลาว” เอเชียรายปี. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรัช ศิริไกร. (2542). การพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองลาว. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยชุด: การพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาลาว

- คณะกัมมกานแผนกานแห่งลัด สุนสะถิติแห่งชาด. (2000). ข้อมูลสะถิติดันตอแห่งสปป. ลาว 1975 – 2000. เวียงจัน: วิสาเหกิดโงงพิมพ์ศึกษา.

คำมี บัวแสงทอง. (ม.ป.ป.). “งานศึกษาในไลเซ วันที่ 2-12-1975 ถึง 1985.” ใน **ประวัติงานศึกษาลาว**. (หน้า 21-100). มุนิทิโตโยตาแห่งประเทศไทย.

ศูนย์ข้อมูลข่าวสารนานาชาติ-ชายเพื่อการพัฒนา. (2000). **บดบาดยง-ชายในกานพัฒนนา**. เวียงจัน.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (1976). **แบบเรียนเลข ป.3**. โรงพิมพ์กระทรวงศึกษา.

_____. (1977). **แบบเรียนหัดแต่งเรื่อง ป.2-ป.3 คู่มือครูระบบบาลู่วัดทะนะท่า**. มปป.

_____. (1978). **แบบเรียนวิทยาศาสตร์ ป.5**. เวียงจัน: วิสาหะกิดกานพิมพ์จำหน่ายศึกษา.

_____. (1978) **แบบเรียนหัดอ่าน ป.3**. ระบบบาลู่วัดทะนะท่า. มปป.

_____. (1979). **แบบเรียนคุณสมบัติ ป.1**. สะหะพาบไซเวียด.

_____. (1979). **แบบเรียนคุณสมบัติ ป.4**. เวียงจัน: วิสาหะกิดกานพิมพ์จำหน่ายศึกษา.

_____. (1979). **แบบเรียนคุณสมบัติ ป.5**. เวียงจัน: วิสาหะกิดกานพิมพ์จำหน่ายศึกษา.

_____. (1979). **แบบเรียนหัดอ่าน ป.1 ตอนปลาย**. เวียงจัน: โรงพิมพ์กระทรวงศึกษา.

_____. (1979). **แบบเรียนหัดอ่าน ป.5**. วิสาหะกิดกานพิมพ์จำหน่ายศึกษา.

_____. (1979). **แบบเรียนหัดอ่านพากล่าเรื่อง ป.5**. วิสาหะกิดกานพิมพ์จำหน่ายศึกษา.

_____. (1983). **แบบเรียนหัดอ่าน ป.1 ระบบบาลู่วัดทะนะท่า**. เวียงจัน: โรงพิมพ์กระทรวงศึกษา.

_____. (1983). **แบบเรียนหัดอ่าน ป.2**. เวียงจัน: โรงพิมพ์กระทรวงศึกษา.

_____. (1984). **แบบเรียนเลข ป.2**. วิสาหะกิดกานพิมพ์จำหน่ายศึกษา.

_____. (1984). **แบบเรียนหัดอ่าน ป.3**. เวียงจัน: โรงพิมพ์กระทรวงศึกษา.

_____. (1985). **แบบเรียนบดเฟิกหัดเลข ป.5**. เวียงจัน: วิสาหะกิดกานพิมพ์จำหน่ายศึกษา.

_____. (1985). **แบบเรียนเลข ป.3**. เวียงจัน: วิสาหะกิดกานพิมพ์จำหน่ายศึกษา.

_____. (1987). **ยุคทะสาตกานศึกษาสำลัไละแต่นี้ถึงปี 2000**. เวียงจัน: วิสาหะกิดกานพิมพ์จำหน่ายศึกษา.

_____. (1988). **แบบเรียนเลข ป.4**. วิสาหะกิดกานพิมพ์จำหน่ายศึกษา.

_____. (1994). **แบบเรียนคณิตศาสตร์ ป. 1**. เวียงจัน: โรงพิมพ์แห่งลัด.

_____. (1994). **แบบเรียนพาสาลาว ป.1**. เวียงจัน: วิสาหะกิดโรงพิมพ์ศึกษา.

_____. (1996). **ข้อกำหนดว่าด้วยกานศึกษานอกระบบโรงเรียนของสปป.ลาว**.

เอกสารอัดสำเนา.

- _____. (1997). **แบบเขียนคะแนนนิคตาด ป. 2** เวียงจัน: วิสาหะกิดโงงพิมพ์สีกสา.
- _____. (1997). **แบบเขียนคะแนนนิคตาด ป. 3** เวียงจัน: วิสาหะกิดโงงพิมพ์สีกสา.
- _____. (1997). **แบบเขียนคะแนนนิคตาด ป. 4** เวียงจัน: วิสาหะกิดโงงพิมพ์สีกสา.
- _____. (1997). **แบบเขียนคะแนนนิคตาด ป. 5** เวียงจัน: วิสาหะกิดโงงพิมพ์สีกสา.
- _____. (1997). **แบบเขียนพาสาลาว ป.4** เวียงจัน: วิสาหะกิดโงงพิมพ์สีกสา.
- _____. (1997). **แบบเขียนพาสาลาว ป.5** เวียงจัน: วิสาหะกิดโงงพิมพ์สีกสา.
- _____. (1997). **แบบเขียนโลกอ้อมตัวเรา ป.4** เวียงจัน: วิสาหะกิดโงงพิมพ์สีกสา.
- _____. (1997). **แบบเขียนโลกอ้อมตัวเรา ป.5** เวียงจัน: วิสาหะกิดโงงพิมพ์สีกสา.
- _____. (1999). **แบบเขียนพาสาลาว ป.2** เวียงจัน: วิสาหะกิดโงงพิมพ์สีกสา.
- _____. (1999). **แบบเขียนพาสาลาว ป.3** เวียงจัน: วิสาหะกิดโงงพิมพ์สีกสา.
- ละเหลงข้าวและวัดทะนะทำ,กะซวง. (2000). **ปะหวัดสาดลาว (ดักด้าบั้น-ปะจวบั้น)**. เวียงจัน: โงงพิมพ์แห่งสัด.

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Anderson, Benedict. (1983). **Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism**. London: Verso.
- Changnon, Jacqui. and Rumpf, Roger. (1982). in **Contemporary Laos: Studies in the Politics and Society of the Lao People's Democratic Republic**. (pp. 163-180). Martin Stuart-Fox(ed.). St. Lucia: University of Queensland Press.
- Evans, Grant. (1998). **The Politics of Ritual and Remembrance: Laos since 1975**. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Stuart-Fox, Martin. (1986). **Laos: Politics Economics and Society**. London: Frances Pinter (Publishers).